

1358

UCHWAŁA Nr XVII/119/2008 RADY MIASTA I GMINY WRONKI

z dnia 26 marca 2008 r.

zmieniająca uchwałę w sprawie ustalenia zasad i trybu korzystania z targowiska miejskiego we Wronkach

Na podstawie art. 40 ust. 2 pkt 4 w związku z art. 7 ust. 1 pkt 11 oraz art. 41 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity z 2001 r. Dz.U. Nr 142 poz. 1591 ze zmianami), Rada Miasta i Gminy Wronki uchwała, co następuje:

§1. W załączniku do uchwały Nr VI/28/2007 Rady Miasta i Gminy Wronki z dnia 25 stycznia 2007 r. w sprawie ustalenia zasad i trybu korzystania z targowiska miejskiego we Wronkach wprowadza się następującą zmianę:

W §13 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

„Sposób i warunki dokonywania poboru opłaty za rezerwację ustala Burmistrz”.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Wronki.

§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) Ryszard Firlet

1359

UCHWAŁA Nr XVII/123/2008 RADY MIASTA I GMINY WRONKI

z dnia 26 marca 2008 r.

w sprawie przyjęcia gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2008 - 2011 dla miasta i gminy Wronki

Na podstawie art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami) po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała się, co następuje:

§1. Postanawia się przyjąć „Gminny program opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Wronki”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Wronki.

§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) Ryszard Firlet

Załącznik
do uchwały Nr XVII/123/2008
Rady Miasta i Gminy Wronki
z dnia 26 marca 2008 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY WRONKI

Spis treści:

1. Wstęp
 - 1.1. Cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.
 - 1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.
 2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.
 - 2.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Wronki opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa wielkopolskiego.
 - 2.1.1. Strategią rozwoju województwa wielkopolskiego.
 - 2.1.2. Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.
 - 2.1.3. Tezy krajowego programu ochrony zabytków.
 3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta i gminy Wronki.
 - 3.1. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych o najwyższym znaczeniu dla gminy (wpisane do rejestru zabytków).
 - 3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych (gminna ewidencja zabytków - wykaz.)
 - 3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków - wykaz zespołów zabytków ruchomych).
 - 3.4. Krajobraz kulturowy.
 - 3.5. Zabytki archeologiczne.
 - 3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.
 - 3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej z terenu gminy Wronki.
 - 3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych.
 4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.
 - 4.1. Stan zachowania i zagrożenia dla zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy.
 - 4.2. Uwarunkowania w kwestii ochrony zabytków ruchomych i dziedzictwa archeologicznego wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta.
 - 4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy.
 - 4.4. Uwarunkowania wynikające z obszarów ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
 5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami
 6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami
 - 6.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków.
 - 6.2. Tworzenie parków kulturowych na terenie gminy.
 - 6.3. Sporządzenie wykazu zabytków, obiektów, stanowisk archeologicznych itp. przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków.
 - 6.4. Wykorzystanie zasobów zabytków, obszarów, nieruchomości, ruchomych i zasobów dziedzictwa archeologicznego dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów itp.
 - 6.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.
 7. Podział na obszary, projekty zadania.
 8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.
 9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.
 10. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.
- ### GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY WRONKI
1. Wstęp.

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem o charakterze uzupełniającym dla innych aktów związanych z rozwojem i planowaniem gminy. Przedmiotem omawianego programu jest obszar miasta i gminy Wronki w powiecie szamotulskim; woj. wielkopolskie.

Głównym celem omawianego programu jest określenie zadań, jakie winny być realizowane w zakresie ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego. Zadania te odnoszą się do obszaru całej gminy jako regionu administracyjnego wraz ze wszystkimi obiektami zabytkowymi, stanowiskami archeologicznymi i całością problematyki z nimi związanej. Program ten ma określić pewien stan idealny, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami: wskazywać konieczne do wykonania zadania i sugerować sposoby ich realizacji. Ideą programu jest również dążenie do osiągnięcia odczuwalnej i akceptowanej społecznie poprawy w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na

terenie gminy Wronki. Istotnym jest, aby poprawa ta dokonywała się przy współdziałaniu społeczności lokalnej, w różnych formach swojej aktywności. Obowiązkiem władz publicznych w tym względzie jest z kolei pobudzanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających na celu jej sprawne działanie.

Program opieki nad zabytkami już z samej swej definicji określonej w ustawie jest dokumentem wymagającym cyklicznej aktualizacji. Modyfikacja programu w przyszłości winna uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

Gmina Wronki położona jest nad Wartą, w północno - zachodniej części województwa wielkopolskiego, w powiecie szamotulskim. Graniczy z gminami Obrzycko, Ostroróg, Pniewy (pow. szamotulski), Chrzypsko Wielkie, Sieraków (pow. międzychodzki), Drawsko, Wieleń i Lubasz (pow. czarnkowsko-trzcianecki). Krainą geograficzną regionu jest styk Kotliny Gorzowskiej i Pojezierza Poznańskiego. Gminę na dwie części dzieli rzeka Warta gdzie część prawobrzeżną stanowią gleby bielcowe, nieurodzajne, prawie w całości pokryte lasami (południowy obszar Puszczy Noteckiej). Część lewobrzeżna to gleby płowe, brunatne i mady wykorzystywane rolniczo. Całkowita powierzchnia gminy (z miastem) wynosi 302,07 km², z około 18 tysiącami mieszkańców. W skład gminy wchodzi 55 miejscowości.

Wronki, są miastem o ciekawej przeszłości historycznej. Pierwsza wzmianka o nich pochodzi z 1251 r., choć w XI w. był tu prawdopodobnie gród obronny wraz z kościołem. Na mocy przywilejów nadanych w latach 1279-1280 przez księcia Przemysła II zakon dominikanów otrzymał na lewym brzegu Warty teren pod budowę klasztoru. Prawa miejskie Wronki uzyskały w 1383 roku. Były one wówczas miastem królewskim, posiadały komorę celną odnotowaną od 1390 roku. Przebiegał tędy szlak handlowy łączący Poznań ze Szczecinem. W 1515 roku król Zygmunt Stary nadał miasto Górkom. Następnie należało ono w XVII w. do Kostków i Łąckich, w XVIII w. do Koźmińskich, w XIX w. do Dzieduszyckich i Grabowskich. W średniowieczu, z rzemiosła, najlepiej rozwinięte w mieście było szewstwo, garncarstwo, sukiennictwo i krawiectwo. W 1765 roku miasto uległo pożarowi niszczącemu większość zabudowy. W XIX w. nastąpił silny rozwój tkactwa, garncarstwa, szewstwa, krawiectwa i kuśnierstwa. W 1838 roku miasto uzyskało nową ordynację miejską.

W 1848 roku przeprowadzono przez Wronki linię kolejową z Poznania do Stargardu Szczecińskiego, a w 1894 roku władze pruskie pobrały duży kompleks więzienny. Powstał on prawdopodobnie na terenie dawnego grodu. Mimo tych zabiegów rozwój miasta postępował słabo - stopniowo następowała wymiana drewnianej zabudowy miejskiej na muryne budynki i kamienice czynszowe z oficynami. Znaczny rozwój miasta nastąpił po II wojnie światowej.

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Wronki.

Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami ma na celu poprawę stanu zachowania środowiska kulturo-

wego gminy Wronki. Środkiem prowadzącym do jego realizacji jest ustalenie w programie uwarunkowań dotyczących finansowania i organizacji działań ochronnych wobec środowiska kulturowego oraz edukacyjnych i wychowawczych wobec społeczności miejskiej.

Cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami określone zostały w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568). W myśl tego przepisu gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podstawę prawną opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Wronki stanowią:

- Rozstrzygnięcia ustawowe:
 - Art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami), stwierdzające, że „Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy kultury, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”
 - Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 163 poz. 1568).
- Artykuł ten stanowi, że:
- Burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami,
 - gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
 - gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,

- z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt sporządza, co 2 lata sprawozdanie, które przedstawi radzie gminy.
- Dokumenty programowe gminy:
- „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i miasta Wronki”. Opracowany przez zespół pod kierunkiem mgr inż. arch. Zbigniewa Horała, 1999/2000.
- Pozycje o charakterze pomocniczym:
- „Gminny raport o stanie zabytków w gminie Wronki” sporządzony przez WWKZ w Poznaniu,
- „Zabytki. Miasto i Gmina Wronki. Rejestr zabytków. Ewidencja zabytków”. Jan Kwaśny, WUOZ w Poznaniu, Jan Kwaśny, 2006 r.,
- Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 19.12.2005 roku.,
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego,
- Tezy do opracowania krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zatwierdzone przez Ministra Kultury Waldemara Dąbrowskiego, opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury pod przewodnictwem prof. dr hab. Bogumili Rouby.

2.1. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

2.1.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla miasta i Gminy Wronki ze strategią rozwoju województwa wielkopolskiego.

W strategii rozwoju województwa wielkopolskiego główny cel rozwoju województwa został zdefiniowany następująco:

Poprawa jakości przestrzeni województwa, systemu edukacji, rynku pracy, gospodarki oraz sfery społecznej skutkująca wzrostem poziomu życia mieszkańców

Określone kierunki działań dla realizacji tak sformułowanej misji rozwoju województwa wielkopolskiego zawierają w sobie elementy ochrony i opieki nad zabytkami w niżej wymienionych celach i działaniach służących do ich realizacji:

- A. Wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego:
- Inwestycje w instytucje kultury
 - Ochronę dorobku kulturowego
 - Wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu
 - Promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.
- B. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych:

- Działania samorządów na rzecz przejmowania terenów i obiektów stanowiących mienie Skarbu Państwa

C. Wielofunkcyjny rozwój ośrodków subregionalnych i lokalnych:

- Wzmocnienie ośrodków subregionalnych, w szczególności o takie funkcje, jak edukacja akademicka, ponadlokalne usługi społeczne, kulturalne i komunikacyjne oraz usługi w sferze otoczenia biznesu i wspierania kooperacji w gospodarce.
- Poprawę stanu infrastruktury komunalnej i komunikacyjnej

D. Restrukturyzacja obszarów oraz sektorów o niewłaściwym potencjale rozwojowym:

- Rewitalizację dzielnic miast, terenów przemysłowych i po wojskowych.

E. Zwiększenie udziału usług turystyczno-rekreacyjnych w gospodarce regionu:

- Inwestycje w infrastrukturę poprawiającą stan zagospodarowania obszarów atrakcyjnych pod względem turystycznym i rekreacyjnym, z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska
- Wsparcie rozwoju bazy hotelowej i gastronomicznej
- Promocję przedsiębiorczości w tym sektorze
- Wsparcie rozwoju agroturystyki
- Promocję turystyki alternatywnej

F. Poprawa warunków mieszkaniowych

- Przygotowywanie odpowiednich terenów pod budownictwo mieszkaniowe
- Rewitalizację dzielnic mieszkaniowych wraz z poprawą ogólnodostępnej infrastruktury usług i wypoczynku

Spodziewane dla opieki nad zabytkami rezultaty tak ukierunkowanych działań to:

- osiągnięcie społecznej akceptacji i świadomości wagi spraw związanych z ochroną środowiska kulturowego,
- powstrzymanie degradacji centrum historycznego miasta,
- poprawa estetyki przestrzeni miejskiej,
- poprawa warunków zamieszkania w centrum miasta,
- wzmocnienie identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania,
- przebudowa i modernizowanie układu komunikacyjnego,
- ożywienie centrum miasta,
- promocja i rozwój markowego produktu turystycznego,
- wykorzystanie atrakcyjnego pod względem krajobrazowym i przyrodniczym otoczenia miasta dla jego rozwoju gospodarczego i turystycznego,
- połączenie i wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturalnych w celach turystycznych i promocyjnych,

2.1.2. Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

W myśl planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego region wielkopolski posiada obszerny zasób cennych zabytków wpisanych do rejestru i ewidencji, stanowiąca archeologiczne, oraz niezwykle bogate zasoby dziedzictwa kulturowego. Szczególnie cenne są najstarsze relikty kształtowania się państwowości polskiej oraz zespoły sakralne i pałacowe. Stanowią one wartość, która podlega ochronie prawnej i dla której kierunki polityki przestrzennej w zakresie ochrony muszą być zapisane w dokumencie, jakim jest plan zagospodarowania przestrzennego województwa. W związku z tym wytypowano najważniejsze zadania w kreatywnym kształtowaniu przestrzeni kulturowej:

- Wyodrębnienie w województwie obszarów kulturotwórczych, tzn. obszarów o wysokich walorach środowiska przyrodniczego i kulturowego do których należą:
 - 1) rejon m. Poznania,
 - 2) rejon Żerkowa, do którego można włączyć Kalisz - miasto o znaczących walorach kulturowych,
 - 3) rejon Grodziska Wlkp. i Wolsztyna,
 - 4) rejon Przemęckiego Parku Krajobrazowego,
 - 5) rejon Kościana,
 - 6) rejon Gostynia,
 - 7) rejon Leszna i Rawicza,
 - 8) rejon Zdun i Sulmierzyc,
 - 9) rejon Odolanowa i Ostrzeszowa,
 - 10) rejon Łądu,
 - 11) rejon Wągrowca i Łekna,
 - 12) rejon doliny Noteci,
 - 13) rejon Łobżenicy,
 - 14) rejon Skrzatusza.
- Rewaloryzacja ośrodków o dużym znaczeniu kulturowym i historycznym (Bojanowo, Buk, Gniezno, Gostyń, Grodzisk Wlkp., Kalisz, Koło, Kórnik, Krobica, Lwówek, Łobżenica, Miasteczko Krajeńskie, Miłostaw, Oborniki, Ostrzeszów, Pleszew, Przemęt, Puszczykowo, Rakoniewice, Rawicz, Rydzyna, Szamotuły, Slesin, Śmigieł, Turek, Zagórów, Zbąszyń, Zduny, Złotów, Żerków).
- Wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza zabytkowe układy urbanistyczne (najpoważniejsze konflikty degradujące przestrzeń staromiejską występują w: Czarnkowie, Łobżenicy, Miłostawiu, Mosinie, Obornikach, Slesinie, Śmiglu, Wieleniu, Zbąszyniu).
- Ochrona miejsc szczególnie cennych dla kultury narodowej związanych z początkami państwowości i chrześcijaństwa: Gniezno, Poznań, Lednica, Giecz, Trzemeszno (Szlak Piastowski).
- Ochrona i zagospodarowanie pod kątem turystycznego wykorzystania miejsc dokumentujących sztukę romańską (Piastowska Droga Romańska w Wielkopolsce) oraz dzia-

łalność kulturalno-gospodarczą zakonu cystersów (Szlak Cysterski).

- Promowanie dzieł o najwyższym znaczeniu artystycznym generujących turystykę ponadlokalną: katedry w Poznaniu i Gnieźnie, ratusze w Poznaniu i Lesznie, fara w Poznaniu, bazylika w Gostyniu, zespół klasztorny w Łądzie, pałac w Rogalinie, zamki w Gołuchowie, Kórniku i Rydzynie, parki w Kórniku i Rogalinie.
- Dostosowanie zainwestowania terenu do obsługi miejsc kultu religijnego (Poznań, Gniezno, Kalisz, Licheń Stary, Gostyń, Łobżenica).

Odpowiednie zagospodarowanie krajobrazu kulturowego umożliwi podniesienie rangi obiektów i obszarów jako:

- parki kultury - w/w obszary kulturotwórcze regionu,
- rezerwaty kultury - Giecz i Łekno,
- pomniki światowego dziedzictwa - Ostrów Tumski w Poznaniu.

W planie zagospodarowania województwa wielkopolskiego nie ujęto zasobów dziedzictwa kulturowego z obszaru gminy Wronki w planowanych zadaniach priorytetowych. Niemniej obszar gminy Wronki jest wartościowy pod tym względem i należy go w przyszłych opracowaniach uwzględnić.

2.1.3. Tezy krajowego programu ochrony zabytków.

Podstawowym dokumentem o znaczeniu fundamentalnym w kwestii ochrony zabytków w Polsce są „Tezy Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami” opracowane przez zespół Rady Ochrony Zabytków przy Ministrze Kultury. W dokumencie tym stwierdza się, iż: „Ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej Państwa, są one, bowiem nie tylko śladem przeszłości, ale także cennym składnikiem kultury współczesnej, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego środowiska jego życia. (...) Ich zachowanie, ochrona i konserwacja jest działaniem ważnym w interesie publicznym ze względu na znaczenie zabytków w procesie edukacji, humanizacji społeczeństwa, jego kulturowej identyfikacji, wreszcie także znaczenie dla sfery ekonomii i gospodarki”.

„Zadaniem głównym polityki państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższych latach mechanizmów porządkujących tę sferę, i dostosowujących ją do warunków gospodarki rynkowej zarówno poprzez niezbędne uzupełnienia i korekty legislacyjne, jak i poprzez zmiany organizacyjne obejmujące konieczne rozszerzenie zakresu działań istniejących instytucji, aż po zmiany w strategii i organizacji ochrony. Te niezbędne, wprowadzane na drodze ewolucyjnej, zmiany powinny z jednej strony nie dopuścić do utracenia dotychczasowego bezcennego dorobku Polski w dziedzinie ochrony, z drugiej umożliwić funkcjonowanie i rozwój tej dziedziny w Zjednoczonej Europie”. „Celem Programu jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce”. Bardzo istotne jest przypomnienie podstawowych zasad konserwatorskich: „Celem jest także stworzenie wykładni porządkującej sferę ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

1. zasady primum non nocere,
2. zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
3. zasady minimalnej niezbędnej ingerencji,
4. zasady, zgodnie z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
5. zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
6. zasady odwracalności metod i materiałów,
7. zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Wymienione zasady dotyczą zarówno konserwatorów - pracowników urzędów, profesjonalnych konserwatorów restauratorów dzieł sztuki, konserwatorów - architektów, urbanistów budowlanych, archeologów, badaczy, właścicieli i użytkowników, w tym duchownych - codziennych konserwatorów zabytkowych świątyń”.

Do opracowania Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przyjęto następujące tezy:

1. Uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami: stan zabytków nieruchomych, stan zabytków ruchomych, stan zabytków archeologicznych, stan zabytków techniki, pomniki historii i obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego UNESCO, stan służb konserwatorskich, stan opieki nad zabytkami, stan uregulowań prawnych.
2. Działania o charakterze systemowym:
 - powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa,
 - wypracowanie strategii ochrony dziedzictwa i wprowadzenie jej do polityk sektorowych.

3. System finansowania: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki konserwatorskiej.
4. Dokumentowanie, monitorowanie i standaryzacja metod działania - ujednoczenie metod działań profilaktycznych, konserwatorskich, restauratorskich i ochronnych.
5. Kształcenie i edukacja: kształcenie profilaktyczne, podyplomowe i system uznawalności wykształcenia, edukacja społeczeństwa, edukacja właścicieli i użytkowników.
6. Współpraca międzynarodowa: współpraca z instytucjami i organizacjami, współpraca w obszarze Europy Środkowej.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta i gminy Wronki.

Na terenie Gminy Wronki istnieją dwa dobrze zachowane historyczne układy przestrzenne: ukształtowany etapami od średniowiecza do XX w. układ urbanistyczny śródmieścia Wroniek (wpisany do rejestru zabytków woj. wielkopolskiego pod nr 476/Wlkp./A) oraz pochodzący z końca XVIII w. ruralistyczny układ obecnej wsi, a dawnego miasteczka Wartosławia. W połączeniu z niemal pięciuset zabytkowymi obiektami lub zespołami zabytków architektury, stanowiskami archeologicznymi oraz innymi elementami dziedzictwa kulturowego, znajdującymi się zarówno na terenie objętym obszarową ochroną, czyli głównie w śródmieściu Wroniek, jak i rozszanymi na obszarze całej gminy, stanowi to o względnie dużym nasyceniu terenu gminy substancją zabytkową, która w części podlega już ochronie konserwatorskiej z racji wpisania poszczególnych obiektów i ich zespołów do rejestru zabytków, w części zaś stanowi liczną grupę zabytków wstępnie zewidencjonowanych, z których część powinna zostać objęta taką ochroną z uwagi na wartość historyczną poszczególnych zespołów bądź obiektów. Szczegółowy rozkład ilościowy zabytków nieruchomych na terenie Gminy Wronki prezentuje tabela:

TYP OBIEKTU	MUROWANY	DREWNIANY	W TYM WPISANY DO REJESTRU
1. UKŁADY URBANISTYCZNE	1		1
2. UKŁADY RURALISTYCZNE	1		
3. ZABUDOWA MIESZKALNA	213	1	2
4. OBIEKTY SAKRALNE	18		7
a) kościoły gotyckie	1		1
b) kościoły nowożytny XVI - XVIII w.	3		3
c) kościoły XIX w. - 1945r.	2		2
d) klasztory	1		
e) kaplice, dzwonnice, bramy, ogrodzenia inne	12		1
5. OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ		22	
a) ratusze	1		
b) budynki adm. publ., sądy, banki, poczty	2		
c) szkoły	11		
d) leśniczówki i gajówki	6		
e) inne	2		
6. OBIEKTY PRZEMYSŁOWE I GOSPODARCZE		2	4
a) zakłady przemysłowe	2		
b) dworce kolejowe z zespołami bud.	1		1
c) spichrze, magazyny, stodoły	1		1
d) młyny	2		
e) wieże ciśnień	2		2
f) inne	1		

7. PAŁACE I DWORY	4		4
8. ZESPOŁY FOLWARCZNE	17		
a) stodoły	11		
b) spichrze	4		
c) obory	7		
d) stajnie	5		
e) chlewnie	3	1	
f) owczarnie	2		
g) kuźnie	2		
h) magazyny	7		
i) gorzelnie i browary	3		
j) inne	7		
9. BUDOWNICTWO WIEJSKIE (w zagrodach)		31	
a) stodoły		4	
b) obory		1	1
c) chlewnie			
d) stajnie		2	
e) inwentarskie		17	
f) inne		6	
10. PARKI		5	
a) altany, lodownie, inne el. małej arch.		2	
b) bramy i ogrodzenia		1	
11. CMENTARZE		20	
a) rzymsko-katolickie	6		
b) ewangelickie	12		
c) żydowskie	2		

3.1. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości o najwyższym znaczeniu dla gminy (wpisane do rejestru zabytków)

Wpisem do rejestru zabytków na obszarze Gminy Wronki objęto do tej pory 12 odrębnych obiektów zabytkowych i 5 zespołów obiektów zabytkowych obejmujących 14 obiektów, ponadto 1 zabytkowy układ przestrzenny (urbanistyczny). Do tej grupy obiektów, ich zespołów i układów przestrzennych zastosowanie mają wszelkie rygory prawne wynikające z treści właściwych aktów prawnych. Podstawowe znaczenie ma ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162 poz. 1568).

Zabytkowe układy przestrzenne

Wronki

- historyczny układ urbanistyczny, XIV-XX w., nr rej.: 476/Wlkp./A z 16.03.2007 r.,
- Obiekty zabytkowe i zespoły obiektów zabytkowych

BIEZDROWO

- kościół par. p.w. św. Mikołaja, 1 pół. XV w., 1784 r., nr rej.: AK-I-11a/144 z 21.12.1932 r.,
- zespół pałacowy, 1870 r., nr rej.: A-1428 z 11.04.1973 r.:
- pałac
- park

CHOJNO

- kościół par. p.w. Chrystusa Króla, 1926-28 r., nr rej.: III/Wlkp./A z 26.11.2002 r.,
- cmentarz par. rzym.-kat, 1917 r., nr rej.: 473/Wlkp./A z 12.12.2006 r.,

ÓMACHOWO

- park dworski, 2 pół. XIX w., nr rej.: A-462 z 12.10.1983 r.,

NOWA WIEŚ

- zespół pałacowy, 1874 r., nr rej.: A-1429 z 11.04.1973 r.:
- pałac
- park
- oficyna, nr rej.: A-479 z 12.12.1983 r.,

POŻAROWO

- zespół pałacowy, 1870-80 r., nr rej.: 1449 z 8.06.1973 r.:
- pałac
- park

WARTOSŁAW

- kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. p.w. Najśw. Serca Pana Jezusa, 1904 r., nr rej.: A-485 z 13.12.1983 r.,
- kościół cmentarny, fil. p.w. Świętej Trójcy i św. Łukasza, drewn.-mur., 1785 r., nr rej.: A-775 z 14.11.1964 r.

WRONKI

- kościół par. p.w. Św. Katarzyny, ul. Sierakowska, pół. XVII w., nr rej.: AK-I-11a/158 z 21.12.1932 r.,
- kościół poddominikański (obecnie franciszkański) p.w. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny, ul. Mickiewicza, pół. XVII w., nr rej.: AK-I-11a/159 z 21.12.1932r.,
- zespół budynków, ul. Poznańska I, nr rej.: 113/Wlkp./A z 29.11.2002 r.:
- dom, 1902 r.,
- oficyna, szach., pół. XIX w.,

- spichrz, 1897 r.,
- magazyn, 1890 r.,
- dworzec kolejowy, ul. Dworcowa, 1880 r., nr rej.: 114/Wlkp./A z 29.11.2002 r.,
- wodociągowa wieża ciśnień, 1900 r., nr rej.: j. w.
- wodociągowa wieża ciśnień, ul. Partyzantów 9, 1893 r., nr rej.: 112/Wlkp./A z 29.11.2002 r.,
- spichrz, ul. Szkolna 2, pół. XIX w., nr rej.: A-523 z 29.06.1985 r.

WRÓBLEWO

- zespół pałacowy, nr rej.: A-143 5 z 11.04.1973 r.:
- pałac, pocz. XIX w., 1864 r.,
- kaplica, 1855 r.,
- park, XIX w.,

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości (spis obiektów zewidencjonowanych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków)

Gminna ewidencja zabytków oprócz w/w obiektów zabytkowych objętych wpisem do rejestru zawiera ponadto wykaz ponad 400 innych zabytków nieruchomości, w tym ponad 100 zespołów obiektów zabytkowych.

BIELAWY

1. Cmentarz, pół. XIX w., ewang., zamknięty,

BIEZDROWO

2. Zespół kościoła parafialnego p w. Św. Krzyża i św. Mikołaja:
 - a) kościół, mur., 1436-1441 r., gruntowna przebudowa i remont, dobudowa wieży 1784 r., remont w 1. 80. XIX w., odbudowa wieży po uderzeniu pioruna 1890 r., dobudowa dwóch kaplic po bokach prezbiterium 1898-1899, przebudowa prezbiterium, remont kościoła 1924-1926 r. wg proj. arch. Stefana Cybichowskiego, remont elewacji 1988 r.,
 - b) plebania, mur., k. XVIII w., rozbud. i przebud. 2 pół. XIX w., dobudowa ryzalitu i bocznych aneksów XX w.,
 - c) stodoła, mur., k. XIX w.,
 - d) dom parafialny, ob. nr 5 mur., ok. 1900 r.,
 - e) grobowiec rodziny Wilhelmi, mur., k. XIX w.,
 - f) kostnica, mur., XIX/XX w.,
 - g) brama i ogrodzenie, mur., XVIII w., brama przebud. 1927 r. wg proj. arch. Stefana Cybichowskiego.
3. Brama cmentarza parafialnego, mur., drewn. k. XIX w.
4. Cmentarz przykościelny, XIV w.-XIX w., rzym.-kat., zamknięty.
5. Cmentarz parafialny, pół. XIX w.-XX w., rzym.-kat., czynny.
6. Szkoła, mur., pocz. XX w..

7. Zespół pałacowy, wł. Robert i Jarosław Moryson:

- a) pałac, mur., lata 70/80. XIX w. wg projektu arch. Stanisława Hebanowskiego,
- b) park krajobrazowy, 2 pół. XIX w.

8. Zespół folwarczny, wł. Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa: -

- a) stajnia cugowa, mur. kam., k. XIX w.,
 - podwórze:
 - b) obora i spichlerz, ob. magazyn, mur., k. XIX w.,
 - kolonia domów pracowników folwarcznych:
 - c) dom nr 52, wł. U M i G Wronki, mur., 1912 r., częściowo przebud.
 - d) dom nr 53, mur., I pół. XIX w., cz. przebud.
 - e) czworak, ob. dom nr 54, mur., 1910 r.,
 - f) czworak, ob. dom nr 55, mur., 1910 r.,
 - g) budynek inwentarski pracowników folwarcznych, ob. mieszkalny nr 56, mur., pocz. XX w.,

9. Dom nr 6, mur., pocz. XIX w., rozbud. pocz. XX w.

10. Dom nr 10, mur. kam., k. XIX w.

11. Dom nr 59, mur. glin, pocz. XIX w.

12. Most nad rzeczką, mur., 1901 r.

CHOJNO

13. Zespół kościoła parafialnego p.w. Chrystusa Króla:

- a) kościół, mur., 1927 r.,
- b) ogrodzenie i brama, mur., 1. 30 XX w.,
- c) plebania, ob. nr 74 mur, 1 ćw. XX w.,
- d) obora, mur., pocz. XX w.

14. Brama i ogrodzenie cmentarza parafialnego, mur. ok. 1918 r.

15. Szkoła, mur., 1898 r.

16. Zespół leśniczówki Chojno:

- a) leśniczówka, mur., pocz. XX w., przebud. 1. 30. XX w.,(?)
- b) budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.,

17. Sala zabaw, tył działki Chojno nr 10, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.

18. Dom nr 4, mur., pocz. XX w.

19. Dom nr 7, mur., 1 ćw. XX w.

20. Dom nr 13, mur., pocz. XX w.

18. Dom nr 32, szach, mur., ok. pół. XIX w.

19. Dom nr 37, mur., pocz. XX w.

20. Dom nr 39, mur., pocz. XX w.

22. Dom nr 61, mur., 1. 30 XX w.

23. Dom nr 63, mur., k. XIX w.
24. Dom nr 64, mur., pocz. XX w.
25. Dom nr 65, mur., 1901 r., częściowo przebud.
26. Dom nr 78, ob. Była szkoła ewangelicka, mur., k. XIX w.
27. Cmentarz, pocz. XX w., ewang., zamknięty.
28. Cmentarz, pocz. XX w., rzym.-kat., czynny.
- CHOJNO MŁYN**
29. Zagroda młynarska:
- a) pozostałości młyna, mur., pocz. XX w. częściowo rozebrany 1. 90 XX w.,
 - b) budynek inwentarski, mur., pocz. XX w.
- ĆMACHOWO**
30. Pozostałości zespołu dworskiego (dwór rozebrany po 1945 r.):
- a) park krajobrazowy, wł. U M i G, 2 poł. XIX w., przekształcony i powiększony ok. 1910 r.
stajnia koni wyjazdowych, ob. mieszkanie i budynek inwentarski, mur., pocz. XX w.
31. Zespół folwarczny, wł. RSP:
- podwórze folwarczne:
 - a) obora, ob. magazyn, mur., k. XIX w., przebud. po 1945 r.
 - b) stodoła, mur., k. XIX w.
 - c) spichlerz, ob. biura, mur., k. XIX w., ob. przebud.
 - d) gorzelnia, mur., k. XIX w.
 - e) ogrodzenie, mur., k. XIX w.
 - kolonia mieszkalna pracowników folwarcznych:
 - f) 6 domów pracowników, mur., k. XIX w.
- DĄBROWA**
32. Pozostałości zespołu folwarcznego:
- a) stajnia, mur., k. XIX w., przebud.
 - b) stodoła, mur., k. XIX w., przebud.
- GOGOLICE**
33. Cmentarz, pół. XIX w., ewang., zamknięty.
- JASIONNA**
34. Szkoła, ob. nr 45, mur., k. XIX w.
35. Dom nr 2/3, mur., pocz. XX w.
36. Dom nr 4, mur., pocz. XX w.
37. Dom nr 9, mur., pocz. XX w.
38. Dom nr 10, mur., k. XIX w.
39. Dom nr 14, mur., pocz. XX w.
40. Zagroda nr 18:
- a) dom, mur., k. XIX w.
 - b) budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.
41. Dom nr 36, mur., k. XIX w.
42. Dom nr 38, mur., k. XIX w.
43. Dom nr 43, mur., k. XIX w.
44. Dom nr 50, mur., k. XIX w.
45. Cmentarz, pół. XIX w., ewang., zamknięty.
- KŁODZISKO**
46. Szkoła, mur., pocz. XX w.
47. Leśniczówka, mur., pocz. XX w.
48. Pozostałości zespołu folwarcznego:
- a) ośmiorak, ob. dom nr 66, mur., 1903 r.
 - b) chlew, mur., pocz. XX w.
49. Dom nr 25, mur., 3 ćw. XIX w.
50. Dom nr 35, mur., pocz. XX w.
- KOBUS**
51. Cmentarz, pół. XIX w., ewang., zamknięty.
- LUBOWO**
52. Dom nr 4, szach., mur. drewn, 2 pół. XIX w.
53. Dom nr 6, mur., pocz. XX w.
54. Zagroda nr 17:
- a) dom, mur., 1923 r.
 - b) budynek gospodarczy, mur., 1914 r.
55. Dom nr 18, mur., pocz. XX w.
56. Cmentarz, XIX w., ewang., zamknięty.
- LUBOWO DŁUGIE**
57. Cmentarz, XIX w., ewang., zamknięty.
- LUBOWO ZDROJE**
58. Cmentarz, XIX w., ewang., zamknięty.
- LUTYNIEC**
59. Leśniczówka Lutyniec, wł. Nadleśnictwo Wronki, mur., pocz. XX w.
- MARIANOWO**
60. Pozostałości zespołu folwarcznego:
- a) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 15, mur., pocz., częściowo przebud.
- MOKRZ**
61. Zespół stacji kolejowej:
- a) budynek przy stacji, ob. nr 5, mur., k. XIX w.,
 - b) dom pracowników kolei nr 1, mur., pocz. XX w.,
 - c) dom pracowników kolei nr 2, mur., pocz. XX w.,

d) dom pracowników kolei przy torach, mur., k. XIX w.
62. Leśniczówka, nr 11, mur., pocz. XX, częściowo przebud.

a) budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.,

63. Dom nr 9, mur. drewn., pocz. XX w.

NOWA WIEŚ

64. Zespół dworski, ob. Dom Pomocy Społecznej, ul. Szamotulska nr 9:

a) pałac, mur., 1874-1876, arch. Stanisław Hebanowski, część zachodnia przekształcona w k. XIX w. oraz po 1945 r.,

b) oficyna I, mur., 3 ćw. XIX w., częściowo przebud.

c) oficyna II, ob. ul. Parkowa nr 3, mur., 4 ćw. XIX w., ob. przebudowana,

d) oficyna III, ob. dom ul. Parkowa nr 4, mur., 4 ćw. XIX w., ob. przebud.

e) park krajobrazowy, 2 pół. XVIII w., przekształcony 4 ćw. XIX w. i 3 dek. XX w.,

f) budynki d. ogrodnictwa, mur., k. XIX w.

g) bramy wjazdowe, mur., 4 ćw. XIX w.

65. Zespół folwarczny:

a) dom dzierżawcy, ob. ul. Parkowa nr 6, mur., 1913 r.,

b) obora, mur., 1900 r.,

c) stodoła, mur., 1912 r.,

d) spichlerz, mur., 1905 r.,

e) kuźnia, mur., k. XIX w., ob. przebud.,

66. Kolonia domów pracowników folwarcznych:

a) dom stangreta, ob. ul. Szamotulska nr 10, mur., 1909 r.,

b) 2 domy przy ul. Szamotulskiej, mur., pocz. XX w.,

c) 8 domów przy drodze do Starego Miasta, mur., pocz. XX w.,

d) 2 domy przy drodze lokalnej do Pierwoszewa,

OBELZANKI

67. Dom nr 4, mur., pocz. XX w., opuszczony.

68. Dom nr 6, mur., pocz. XX w.

69. Dom nr 8, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.

OLESIN

70. Pozostałości zespołu folwarcznego:

a) dom, mur., pocz. XX w.,

b) budynek inwentarski, mur., częściowo przebud., mur., pocz. XX w.,

c) stodoła, mur., pocz. XX w.,

OLIN

71. Pozostałości zespołu folwarcznego:

a) dom mieszkalny pracowników folwarcznych, mur., pocz. XX, przebud.,

b) stodoła, ob. magazyn, mur., przebud.,

PAKAWIE

72. Zespół folwarczny:

a) dom, nr 16, mur., pocz. XX, częściowo przebud.

b) wozownia (?), ob. garaż, mur. kam., pocz. XX w.,

c) stajnia, mur., pocz. XX w.,

d) spichlerz, mur. kam, pocz. XX w.,

PIERWOSZEWO

73. Pozostałości zespołu folwarcznego:

a) stodoła, mur., częściowo przebud.,

b) gorzelnia(?), ob. budynek mieszkalny i gospodarczy, mur., k. XIX w., przebud.,

PIŁA

74. Dom nr 1, mur., pocz. XX w.

POPOWO

75. Szkoła, mur., pocz. XX w.

76. Zagroda młynarska, ob. nr 36:

a) dom młynarza, mur., 1899 r.,

b) stajnia, mur. pocz. XX w.,

c) budynek gospodarczy, mur., 1913 r.,

77. Cmentarz, poł. XIX w., ewang., zamknięty,

POŻAROWO

78. Szkoła, mur., pocz. XX w.

79. Zespół pałacowy, ob. Dom Pomocy Społecznej:

a) pałac, mur., XVIII, przebud. i rozbud. k. XIX w., ok. 1910 r.,

b) park krajobrazowy, XVIII w., przekształcony k. XIX w. i pocz. XX w.,

80. Zespół folwarczny:

- podwórze folwarczne:

a) rządówka, mur. pocz. XX w.,

b) ubikacja, mur., pocz. XX w.,

c) budynek mieszkalny, mur., k. XIX w.

d) stajnia koni wjazdowych, mur., k. XIX w.,

e) 2 obory, mur., k. XIX w.,

f) cielętnik, mur., 1920 r.

g) chlewnia, mur., k. XIX w. h) owczarnia, mur., 1872 r.,

h) stróżówka, mur., k. XIX w.

i) gorzelnia, mur., pocz. XX w.,

j) 2 stodoły, mur., k. XIX w.

- k) spichlerz, mur., k. XIX w.,
l) ogrodzenie, mur., k. XIX w.,
- kolonia domów pracowników folwarcznych:
l) 6 domów, mur., k. XIX w. - pocz. XX w.,
PUSTELNIA
81. Zespół leśniczówki, wł. Nadleśnictwo Wronki:
a) leśniczówka, mur., 1904 r.,
b) budynek inwentarski, mur., drewn., pocz. XX w.,
c) stodoła, drewn., pocz. XX w.,
RZECIN
82. Zespół szkoły, ob. nr 9:
a) szkoła, mur., pocz. XX w.,
b) budynek gospodarczy, mur. pocz. XX w.,
83. Dom nr 3, mur., k. XIX w.
84. Dom nr 7, mur., 1907 r.
85. Dom nr 10, mur., pocz. XX w.
86. Dom nr 16, mur, pocz. XX, rozbud. 1. 90. XX w.
87. Dom nr 29, mur, pocz. XX w.
88. Cmentarz, pół. XIX w., ewang., zamknięty.
SAMITA:
89. Leśniczówka, mur., 1905 r.
SAMOŁĘŻ
90. Zespół szkoły:
a) szkoła, mur., pocz. XX w.,
b) budynek gospodarczy, mur.drew, pocz. XX w.
91. Zespół folwarczny:
- podwórze folwarczne, ob. rozparcelowane:
a) rządówka, mur., 1907 r.,
b) obora ze spichlerzem, ob. w zagrodzie nr 69, mur.,
pocz. XX,
c) owczarnia, ob. w zagrodzie nr 73, mur., 2 pół. XIX w.,
d) stodoła, ob. w zagrodzie nr 74, mur., kani, 2 pół. XIX
w.,
e) stodoła, ob. w zagrodzie nr 72, mur., drewn., pocz. XX
w.,
- kolonia domów pracowników folwarcznych:
f) włodarzówka, ob. dom nr 63, mur., 1912 r.,
g) dom pracowników folwarcznych, ob. dom nr 64, mur.,
1910 r.,
h) dom pracowników folwarcznych, ob. dom nr 65, mur.,
1902 r.,
i) dom pracowników folwarcznych, ob. dom nr 66, mur.,
1899 r.,
j) dom pracowników folwarcznych, ob. dom nr 67, mur.,
1899 r.
92. Zespół domu nr 19:
a) dom, mur., k. XIX w.,
b) budynek gospodarczy, mur., 1895 r.
93. Dom nr 24, mur., 1929 r.
94. Dom nr 29, mur., pocz. XX w.
95. Dom nr 33, mur., szach., 4 cw. XIX w.
96. Dom nr 36, mur., 1904 r.
97. Dom nr 37, mur., ok. 1904 r.
98. Dom nr 61, mur., k. XIX w.
SMOLNICA
99. Zagroda młynarska, ob. podzielona:
a) młyn, mur., k. XIX w.
b) dom młynarza, ob. w zagrodzie nr 3, mur., pocz. XX w.,
c) budynek gospodarczy, ob. w zagrodzie nr 3, mur.,
pocz. XX w.,
100. Zespół folwarczny:
a) rządówka, ob. dom nr 1, mur., pocz. XX w., częściowo
przebud.,
b) czworak, ob. dom nr 2, mur., 1914 r.,
c) czworak, ob. dom nr 4, mur., pocz. XX w.,
d) owczarnia, ob. magazyn, mur, 1904 r.,
e) stodoła, mur., 1911 r.,
STARE MIASTO
101. Pozostałości zespołu folwarcznego:
a) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 15, mur.,
1904(7) r.,
b) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 16, mur., 1904
r.,
c) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 18, mur., 1909
r.,
102. Dom nr 2, drewn. 1938 r.
SZKLARNIA
103. Zespół folwarczny:
a) dom, mur., k. XIX w.
b) magazyn, mur., 1926 r., przebud.
c) chlewnia, mur., k. XIX w., przebud.
- WARTOSŁAW
104. Układ ruralistyczny wsi, k. XVIII w.
105. Kaplica pw. Św. Trójcy i Św. Łukasza Ewangelisty,
mur., 1795 r., przebud. 1935 r.
106. Zespół kościoła ewangelickiego, ob. rzymsko-katolic-
kiego p.w. Najświętszego Serca Jezusa:

- a) kościół, mur., 1904 r.,
 - b) pastorówka, ob. dom nr 27, mur., ok. 1904 r.
107. Zespół szkoły:
- a) szkoła, mur., pocz. XX w.,
 - b) budynek gospodarczy, mur., drewn. pocz. XX w.
108. Zespół domu nr 2:
- a) dom, mur., 1859 r., częściowo przebud.,
 - b) stodoła, mur., k. XIX w.,
109. Zespół domu nr 3:
- a) dom, mur., k. XIX w., częściowo przebud.,
 - b) budynek gospodarczy, mur., drewn., k. XIX w.,
110. Dom nr 4, mur., szach., ok. pół. XIX w., częściowo przebud.
111. Dom nr 6, mur., k. XIX w.
112. Dom nr 7, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
113. Dom nr 8, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.
114. Dom nr 9, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
115. Dom nr 10, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
116. Dom nr 11, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
117. Zespół domu nr 12:
- a) dom, mur., szach, ok. poł. XIX w., częściowo przebud.,
 - b) budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.
118. Dom nr 13, mur., k. XIX w., częściowo przebud.
119. Dom nr 14, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
120. Dom nr 15, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
121. Dom nr 16, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
122. Dom nr 17, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
123. Dom nr 19, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
124. Dom nr 20, mur., szach., 1 poł. XIX w., częściowo przebud.
125. Dom nr 21, mur., 2 poł. XIX w.
126. Dom nr 22, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
127. Dom nr 24, szach., mur., ok. poł. XIX w.
128. Dom nr 28, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
129. Dom nr 29, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
130. Dom nr 30, mur. szach., ok. poł. XIX w.
131. Dom nr 31, mur., pocz. XX, częściowo przebud.
132. Dom nr 32, mur. szach, ok. poł. XIX w.
133. Dom nr 33, mur. szach., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
134. Dom nr 34, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
135. Dom nr 35, mur., 2 poł. XIX w.
136. Dom nr 36, szach, mur., drewn., 1 poł. XIX w.
137. Dom nr 37, mur. szach., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
138. Dom nr 38, mur., 1 poł. XIX w., częściowo przebud.
139. Dom nr 39, mur., 2 poł. XIX w.
140. Dom nr 40, mur., 2 poł. XIX w.
141. Dom nr 41, mur., 2 poł. XIX w.
142. Dom nr 42, ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
143. Dom nr 43, mur. szach., 1 poł. XIX w.
144. Dom nr 44, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
145. Dom nr 45, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
146. Dom nr 46, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
147. Dom nr 47, mur., szach, ok. poł. XIX w.
148. Dom nr 49, mur., szach., 1 poł. XIX w.
149. Dom nr 50, mur., szach, 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
150. Dom nr 51, mur., szach., ok. poł., XIX w., częściowo przebud.
151. Dom nr 52, mur., k. XIX w., częściowo przebud.
152. Dom nr 53, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
153. Dom nr 54, mur. szach., ok. poł. XIX w.
154. Zagroda nr 56:
- a) dom, mur., k. XIX w., przebud.,
 - b) stodoła, szach., mur., k. XIX w.,
155. Dom nr 59, mur., k. XIX w.
156. Dom nr 60, mur., 2 poł. XIX w.
157. Dom nr 61, mur., 1 poł. XIX w., częściowo przebud.
158. Dom nr 62, mur., pocz. XIX w.
159. Dom nr 63, mur. szach., 1 poł. XIX w.
160. Dom nr 64, mur., 2 poł. XIX w.
161. Dom nr 66, mur., szach., ok. poł. XIX w.
162. Dom nr 67, mur., k. XIX w., częściowo przebud.
163. Dom nr 68, mur., szach., 1 poł. XIX w.
164. Dom nr 69, mur., szach, ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
165. Dom nr 70, ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
166. Dom nr 71, mur., 2 poł. XIX w.
167. Dom nr 72, mur., szach., ok. poł. XIX w.
168. Dom nr 73, mur., 2 poł. XIX w.
169. Cmentarz, XIX w., ewang., zamknięty
170. Cmentarz, pocz. XX w., rzym.-kat, zamknięty

- WIERZCHOCIN
171. Szkoła, mur., pocz. XX w.
172. Zespół folwarczny, wł. RKS Bobulczyn:
- a) dom właściciela, mur., 2 poł. XIX w., przebud.,
 - b) rządowka, mur. 2 poł. XIX w.,
 - c) 4 domy pracowników folwarcznych, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.,
 - d) stodoła ze spichlerzem, mur., 2 poł. XIX w.,
 - e) stodoła, ob. chlewnia, drewn., k. XIX w.,
- WITOLDOWO - CHOJNO
173. Pozostałości zespołu folwarcznego:
- a) dom, nr 3, mur. 2 poł. XIX w.,
- WRONKI
174. Układ urbanistyczny, XIV- pocz. XX w.
175. Zespół kościoła par. pw. Św. Katarzyny:
- a) kościół, mur., XV w., budowa ukończona pocz. XVI, pół. XVI w. użytkowany przez protestantów, ok. 1641 r. pożar kościoła, odbudowany i poświęcony 1660 r., przypuszczalnie w XVIII w. obniżone nawy boczne, restaur. XIX w., rekonstrukcja sklepień 1954-1955 r.,
 - b) ogrodzenie, mur., XVIII w.,
 - c) plebania, mur., ul. Sierakowska nr 5, mur., 1 ćw. XX w.,
 - d) szpital dla ubogich, później organistówka, ul. Sierakowska nr 12, mur., 3 ćw. XIX w.,
176. Zespół kościoła i klasztoru poddominikańskiego, ob. OO Franciszkanów:
- a) kościół klasztorny pw. Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny, mur., 3 ćw. XVII w., arch. Krzysztof Bonadura starszy (?), restaur. ok. 1875- 1882 r., 1925 r., 1975 r.,
 - b) klasztor, ob. Wyższe Seminarium Duchowne, Wydział Teologiczny UAM, mur., 1875 r., 1984 r. pożar, odbudowany 1. 80. XX w.,
 - c) ogrodzenie, mur., żel, 1890 r.,
 - d) budynek inwentarsko-magazynowy, mur., k. XIX w.,
177. Cmentarz parafialny, ul. Sierakowska:
- a) kaplica rodziny Grabowskich, ob. kaplica pw. św. Krzyża, mur., 1887 r.,
 - b) ogrodzenia i brama, mur., drewn. 2 poł. XIX w.,
178. Cmentarz przykościelny, XIII w.-XVIII w., rzym-kat, zamknięty.
179. Cmentarz, poł. XIX w., ewang., zamknięty.
180. Cmentarz, XVIII w., mojż., zamknięty.
181. Pastorówka, ob. oddział Szkoły Podstawowej nr 2, ul. Poznańska nr 42, mur., pocz. XX w.
182. Ratusz, ul. Ratuszowa nr 5, mur., 1910 r.
183. Zespół budynków zakładu karnego:
- zespół budynków zakładu karnego, mur., 1889-1894 r.,
 - zespół budynków mieszkalnych pracowników więzienia:
 - a) dom dyrektora, ob. dom ul. Lipowa nr 1, mur., ok. 1890 r.,
 - b) dom pracowników służby więz., ul. Lipowa nr 2, mur., ok. 1890 r.,
 - c) dom pracowników służby więz., ul. Lipowa nr 3, mur., ok. 1890 r.,
 - d) dom pracowników służby więz., ul. Lipowa nr 4, mur., ok. 1890 r.,
 - e) dom pracowników służby więz., ul. Lipowa nr 5, mur., ok. 1890 r.,
 - f) dom pracowników służby więz., ul. Lipowa nr 8, mur., ok. 1890 r.,
 - g) dom pracowników służby więz., ul. Niepodległości nr 2, mur., ok. 1890 r.,
 - h) budynek gospodarczy, mur., ok. 1890 r.,
 - i) dom pracowników służby więziennej, ul. Niepodległości nr 5, mur., ok. 1890 r.,
 - j) dom pracowników służby więziennej, ul. Niepodległości nr 8, mur., ok. 1890 r.,
 - k) budynek gospodarczy, mur, ok. 1890 r.,
 - l) dom pracowników służby więziennej, ul. Partyzantów nr 3, mur., ok. 1890 r.,
 - m) dom pracowników służby więziennej, ul. Partyzantów nr 12, mur., ok. 1890 r.,
 - n) dom pracowników służby więziennej, ul. Polna nr 1, mur., ok. 1890 r.,
 - o) dom pracowników służby więziennej, ul. Polna nr 3, mur., ok. 1890 r.,
 - p) dom pracowników służby więziennej, ul. Polna nr 4, mur., ok. 1890 r.,
 - q) dom pracowników służby więziennej, ul. Polna nr 5, mur., ok. 1890 r.,
 - wodociągowa wieża ciśnień, mur., 1893 r.
184. Szkoła powszechna, ob. szkoła podstawowa, ul. Mickiewicza nr 5, mur.
185. Dom sierot i ochronka, ob. przedszkole, ul. Kościuszki nr 20, mur., 1909 r.
186. Zespół dworca kolejowego:
- a) dworzec kolejowy, mur., 4 ćw. XIX w.,
 - b) wodociągowa wieża ciśnień, mur., ok. 1910 r.,
 - c) magazyn, ul. Dworcowa, szach., k. XIX w.,
 - d) nastawnia, mur., k. XIX w.,

- e) dom pracowników kolei, ul. Dworcowa nr 6, mur., k. XIX w.,
- f) dom pracowników kolei, ul. Dworcowa nr 8, mur., k. XIX w.,
- g) dom pracowników kolei, ul. Dworcowa nr 10, mur., pocz. XX w.,
187. Stacja poczty konnej, ob. magazyn, ul. Kościuszki nr 26A, mur., 2 poł. XIX w.,
- budynek gospodarczy, mur., k. XIX w.,
188. Straż pożarna i świetlica, ob. OSP Wronki, ul. Kościuszki, mur., 1931 r., częściowo przebud.
189. Leśnictwo, ul. Leśna, mur., 1 ćw. XX w.
190. Pozostałości zespołu folwarcznego Zamość, ul. Nadbrzeżna:
- a) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 12a/14, mur., pocz. XX w.,
- b) dom pracowników folwarcznych, ob. nr 16/18, mur., 1912 r.,
- c) stodoła, mur., 1909 r.
- ul. Chrobrego:
191. Dom nr 15, mur., 1. 30. XX w.
- ul. Dworcowa:
192. Dom nr 1, mur., 1913 r.
193. Dom nr 3, mur., k. XIX w.
194. Dom nr 5, mur., pocz. XX w.
195. Dom nr 7, mur., pocz. XX w.
196. Dom nr 9, mur., pocz. XX w.
197. Dom nr 13, willa „Astra”; mur., pocz. XX w.
198. Dom nr 15, pocz. XX w.
- budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w.
- ul. Garncarska:
199. Dom nr 3/5, mur., ok. poł. XIX w.
- ul. Klasztorna
200. Dom nr 1, mur. szach., ok. poł. XIX w., cz. przebud. pocz. XX w.
201. Dom nr 2., mur., ok. poł. XIX w.
202. Dom nr 3. mur., ok. poł. XIX w.
203. Dom nr 4, mur., ok. poł. XIX w., przebud.
204. Dom nr 5, mur. ok. poł. XIX w.
205. Dom nr 6, mur., 2 poł. XIX w.
206. Dom nr 8, mur., ok. poł. XIX w. ul. Kościelna
207. Dom nr 1, mur., 4 ćw. XIX w., częściowo przebud.
208. Dom nr 4, mur., ok. poł. XIX w., przebud. elewacja,
209. Dom nr 7, mur., k. XIX w.
210. Dom nr 9, mur., ok. poł. XIX w., przebud.
211. Dom nr 10, mur., ok. poł. XIX w.
212. Dom nr 11, mur., 2 poł. XIX w.
213. Dom nr 12/14, mur., 2 poł. XIX w., przebud. Elewacja.
214. Dom nr 13, mur., 2 poł. XIX w., przebud.
215. Dom nr 15, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
216. Dom nr 16, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
217. Dom nr 17, mur., 4 ćw. XIX w., częściowo przebud.
218. Dom nr 19, mur., k. XIX w.
219. Dom nr 21, mur., poł. XIX w., częściowo przebud.
220. Dom nr 23, mur., 1 poł. XIX w.
221. Dom nr 25, mur., 2 poł. XIX w., przebud. elewacja.
222. Dom nr 27, mur., 2 poł. XIX w., przebud. elewacja.
223. Dom nr 29, mur., k. XIX w., częściowo przebud.
224. Dom nr 31, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud. ul. Kościuszki
225. Dom nr 1, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
226. Dom nr 5, mur, 4 ćw. XIX w.
227. Dom nr 6, mur, ok. poł. XIX w.
228. Dom nr 7, mur., 3 ćw. XIX w.
229. Dom nr 8, mur., 2 poł. XIX w.
230. Dom nr 9, mur., k. XIX w., przebud.
231. Dom nr 10, mur. glin., 2 poł. XIX w.
232. Dom nr 11, mur., 1. 30. XX w.
233. Dom nr 12, mur., 2 poł. XIX w.
234. Dom nr 13, mur., k. XIX w.
234. Dom nr 15, mur., k. XIX w.
236. Dom nr 16, mur., 3 ćw. XIX w., przebud. elewacja frontowa.
237. Dom nr 17, mur., 2 poł. XIX w.
238. Dom nr 18, mur., 2 poł. XIX w., przebud. elewacja frontowa.
239. Dom nr 22, mur., 4 ćw. XIX w., cz. przebud.
240. Dom nr 24, mur., 4 ćw. XIX w., przebud. elewacja frontowa.
241. Dom nr 26, mur., 3 ćw. XIX w. ul. Kręta
242. Dom nr 2, mur., 1 poł. XIX w., częściowo przebud.
243. Dom nr 3, mur., 4 ćw. XIX w., częściowo przebud.
244. Dom nr 4/6, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
245. Dom nr 5, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
246. Dom nr 8, mur., ok. poł. XIX w.
247. Dom nr 10, mur., 4 ćw. XIX w., częściowo przebud.

248. Dom nr 16, mur., 2 poł. XIX w.
249. Dom nr 18, mur., k. XIX w.
250. Dom nr 20, mur., 4 ćw. XIX w.
ul. Krótka
251. Dom nr 1, mur., 1 poł. XIX w.
252. Dom nr 5, mur., 2 poł. XIX w.
253. Dom nr 7, mur., 2 poł. XIX w.
ul. Mickiewicza
254. Dom nr 7, mur., 4 ćw. XIX w.
ul. Myśliwska
255. Dom nr 18, mur., k. XIX w.
256. Dom nr 20, mur., k. XIX w.
257. Dom nr 40, mur., k. XIX w.
258. Dom nr 42, mur., k. XIX w.
ul. Nadbrzeżna
259. Zagroda nr 2:
a) dom, mur., pocz. XX w.,
b) stodoła, szach, drew, pocz. XX w.,
c) budynek gospodarczy, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.
260. Dom nr 3, mur, k. XIX w.
ul. Ogrodowa
261. Dom nr 8, mur., 1910 r.
ul. Podgórna
262. Dom nr 1, mur., szach., 2 poł. XIX w.
263. Dom nr 2, mur., 2 poł. XIX w.
264. Dom nr 3, mur., 2 poł. XIX w., przebud.
265. Dom nr 5, mur., ok. poł. XIX w., cz. przebud.
266. Dom nr 9, mur., 2 poł. XIX w.
ul. Polna
267. Dom nr 6, mur., pocz. XX w. ul. Powstańców Wlkp.
268. Dom nr 1, mur., 4 ćw. XIX w., częściowo przebud.
269. Dom nr 2, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
270. Dom nr 4, mur., ok. poł. XIX w.
271. Dom nr 5, mur., 4 ćw. XIX w.
272. Dom nr 6 (d. magazyn?), mur., k. XIX w., częściowo przebud.
273. Dom nr 10/12, mur., 1 ćw. XX w.
274. Dom nr 24, mur, 1. 30. XX w.
275. Dom nr 30, mur, pocz. XX w.
ul. Poznańska
276. Dom nr 1, mur., 3/4 ćw. XIX w.
277. Dom nr 2, mur, ok. poł. XIX w., przebud.
278. Dom nr 3, mur, 4 ćw. XIX w.
279. Dom nr 4, mur., 3/4 ćw. XIX w.
280. Dom nr 6, mur., pocz. XX w.
281. Dom nr 7, mur., 2 poł. XIX w., przebud.
282. Dom nr 8, mur., 3/4 ćw. XIX w.
283. Dom nr 10, mur., 4 ćw. XIX w.
284. Dom nr 11, mur., ok. poł. XIX w.
285. Dom nr 12, mur., 4 ćw. XIX w.
286. Dom nr 14, mur., k. XIX w.
287. Dom nr 15, mur., k. XIX w., przebud.
288. Dom nr 16, mur., 2 poł. XIX w.
289. Dom nr 18, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
290. Dom nr 19, mur., 2 poł. XIX w., przebud.
291. Dom nr 20, mur., 2 poł. XIX w., przebud.
292. Dom nr 21, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
293. Dom nr 22, mur., 4 ćw. XIX w.
294. Dom nr 23, mur., szach, ok. poł. XIX w.
295. Dom nr 24, mur., szach, częściowo przebud.
296. Dom nr 25, mur., szach., ok. poł. XIX w.
297. Dom nr 27, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
298. Dom nr 29, mur. szach., ok. poł. XIX w.
299. Dom nr 30, mur, k. XIX w.
300. Dom nr 31, mur., 3 ćw. XIX w.
301. Dom nr 33, mur, 1846 r.,
302. Dom nr 34, mur, 3 ćw. XIX w.
303. Dom nr 36, mur, 3 ćw. XIX w.
304. Dom nr 37, mur. 4 ćw. XIX w.
305. Dom nr 38 z oficyną, mur, szach, 2 ćw. XIX w.
306. Dom nr 40, mur, poł. XIX w., częściowo przebud.
307. Dom nr 43, mur, k. XIX w., przebud.
308. Dom nr 45, mur, k. XIX w., przebud.
309. Dom nr 47, mur, pocz. XX w., przebud.
310. Dom nr 48, mur, pocz. XX w.
311. Dom nr 49, mur, 1905 r.
312. Dom nr 50, mur, 3 ćw. XIX w.
313. Dom nr 51, mur, pocz. XX w.
314. Dom nr 53, mur, 3 ćw. XIX w.
315. Dom nr 61, mur, 4 ćw. XIX w., budowniczy Wilczewski(?).
ul. Ratuszowa

316. Dom nr 2, mur, 1. 20. XX w. Rynek
317. Dom nr 1, mur, 4 ćw. XIX w.
318. Dom nr 2, mur, ok. poł. XIX w.
319. Dom nr 3, ok. poł. XIX w., przebud.
320. Dom nr 4, mur, pocz. XX w.
321. Dom nr 5, mur, 1 poł. XIX w.
322. Dom nr 6, mur, ok. poł. XIX w.
323. Dom nr 7, mur, szach, 1 poł. XIX w.
324. Dom nr 8, mur, 4 ćw. XIX w.
325. Dom nr 9, mur, 4 ćw. XIX w.
326. Dom nr 12/13, mur., 3 ćw. XIX w.
327. Dom nr 14, mur., 4 ćw. XIX w.
328. Dom nr 15, mur., 1909 r.
329. Dom nr 17, mur., 4 ćw. XIX w.
330. Dom nr 18, mur., 3 ćw. XIX w.
331. Dom nr 19, mur., 1 poł. XIX w., przebud.
332. Dom nr 20, mur., k. XIX w.
333. Dom nr 21 (d. hotel), mur., pocz. XX w. ul. Rzeczna
334. Dom nr 2 mur., poł. XIX w.
335. Dom nr 4, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.
336. Dom nr 11, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.
337. Dom nr 13, mur., ok. poł. XIX w. ul. Sierakowska
338. Dom nr 4, mur., 2 poł. XIX w.
339. Dom nr 6, mur., 4 ćw. XIX w.
340. Dom nr 8, mur., 4 ćw. XIX w.
341. Dom nr 9, mur., ok. poł. XIX w.
342. Dom nr 10, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
343. Dom nr 14, mur., ok. poł. XIX w.
344. Dom nr 15, mur., ok. poł. XIX w.
345. Dom nr 16, mur., 2 poł. XIX w.
346. Dom nr 17, mur., ok. poł. XIX w., przebud. elewacja..
347. Dom nr 18, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
348. Dom nr 19, mur., ok. poł. XIX w., przebud. elewacja.
349. Dom nr 20, mur., ok. poł. XIX w.
350. Dom nr 21, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
351. Dom nr 22, mur., ok. poł. XIX w.
352. Dom nr 25, mur., 4 ćw. XIX w., przebud. elewacja.
353. Dom nr 27, mur., 4 ćw. XIX w.
354. Dom nr 28, mur., 4 ćw. XIX w.
355. Dom nr 29A, mur., pocz. XX w., częściowo przebud.
356. Dom nr 30, mur., ok. poł. XIX w.
357. Dom nr 32, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
358. Dom nr 34, mur., ok. poł. XIX w.
359. Dom nr 36, mur., ok. poł. XIX w.
360. Dom nr 38, mur., k. XIX w.
361. Dom nr 40, mur., 3 ćw. XIX w.
362. Dom nr 44, mur., pocz. XX w. ul. Spokojna
363. Dom nr 5, mur., k. XIX w., częściowo przebud.
364. Dom nr 7, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
365. Dom nr 9, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud. ul. Szkolna
366. Dom nr 1, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud. ul. Towarowa
367. Dom nr 1, mur. pocz. XX w. ul. Wodna
368. Dom nr 1, mur, 2 poł. XIX w.
369. Dom nr 10, mur., 2 poł. XIX w.
370. Dom nr 11, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud. Plac Wolności
371. Dom nr 2, mur., 1. 30. XX w. (?).
372. Dom nr 3, mur., pocz. XX w.
373. Dom nr 4, mur., 4 ćw. XIX w.
374. Dom nr 7, mur., 4 ćw. XIX w.
375. Dom nr 9 i magazyn, mur., pocz. XX w.
376. Dom nr 10 (Dom rabin?), mur., szach. ok. poł. XIX w.
377. Dom nr 11, mur., 2 poł. XIX w., cz. przebud. ul. Zwycięzców
378. Dom nr 1, mur., 2 poł. XIX w.
379. Dom nr 2, mur., ok. poł. XIX w., częściowo przebud.
380. Dom nr 3, mur., 3/4 ćw. XIX w.
381. Dom nr 4, mur., 3 ćw. XIX w., częściowo przebud.
382. Dom nr 6, mur., 2 poł. XIX w., częściowo przebud.
383. Dom nr 7, mur., 2 poł. XIX w.
384. Dom nr 8, mur., ok. poł. XIX w., przebud.
385. Dom nr 9, mur., k. XIX w., przebud.
386. Dom nr 10, mur., 1 ćw. XX w.
387. Spichlerz, ob. Muzeum Regionalne, ul. Szkolna nr 2, mur., poł. XIX w. remont. 1983-1987 r.,
388. Stacja pomp, ob. hydrofornia, ul. B. Chrobrego 6A, mur., ok. 1905 r.
389. Stolarsnia, ul. Szkolna nr 5, mur., ok. poł. XIX w.
390. Magazyn, ul. Szkolna, szach. ok. poł. XIX w.
391. Zespół budynków zakładu przemysłu ziemniaczanego, ul. Sierakowska:
- a) dom dyrektora, ul. Sierakowska nr 48, mur., pocz. XX w.,

- b) altana ogrodowa, drewn., pocz. XX w.,
- c) budynek administracyjny, mur., pocz. XX w., przebud. 1923 r., budowniczy Hans Kruger,
- d) kotłownia, mur., pocz. XX w.,
- e) warsztaty, mur., 1. 30. XX w.,

392. Zespół cegielni, ul. Rolna nr 14:

- a) dom, mur., 4 ćw. XIX w.,
- b) piec, mur., 4 ćw. XIX w., nadbudowany 1. 90. XX w.

WRÓBLEWO

393. Szkoła, mur., 1 ćw. XX w.

394. Zespół dworski, wł. H. Rusinek:

- a) pałac, mur., ok. 1870 r., projekt, arch. Stanisław Hebanowski,
- b) kaplica pw. św. Stanisława Bpa, mur., 1855 r.,
- c) park krajobrazowy, XVIII, przekształcony 2 poł. XIX w.,
- d) lodownia, ok. poł. XIX w.,

395. Zespół folwarczny:

- podwórze folwarczne:

- a) dom mieszkalny, mur., k. XIX w., częściowo przebud.,
- a) obora I, mur., 2 poł. XIX w.,
- b) obora II, mur., k. XIX w.,
- c) obora III, mur., k. XIX w.,
- d) spichlerz, mur., 4 ćw. XIX w.,
- e) stajnia, mur., ok. poł. XIX w., przebud. 1927, zachowana częściowo,
- f) wozownia, mur., k. XIX w.,
- g) stodoła, 4 ćw. XIX w.,
- h) gorzelnia, mur., k. XIX w.,
- i) kuźnia, mur., k. XIX w.,

- kolonia domów pracowników folwarcznych

- j) 7 budynków mieszkalnych, mur., 2 poł. XIX w. - pocz. XX w.,
- k) budynek gospodarczy, mur., kam., 4 ćw. XIX w.

396. Dom nr 23, mur. kam, 2 poł. XIX w.

397. Dom nr 25, mur., 4 ćw. XIX w.

398. Dom nr 57, mur., 4 ćw. XIX w.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków - wykaz zespołów zabytków ruchomych).

Na terenie Gminy Wronki zabytki ruchome skupione są głównie w trzech zabytkowych obiektach sakralnych (kościół w Biezdrowie, Wartosławiu i Wronkach). Zabytki ruchome stanowią elementy wystroju i wyposażenie w/w kościołów. Są to głównie rzeźby, witraże, naczynia i szaty liturgiczne oraz

oltarze i ich części. Spośród nich 58 wpisano do rejestru zabytków.

BIEZDROWO

1. Wyposażenie kościoła p.w. Św. Mikołaja, XVI w.-XIX w. - 17 obiektów, B- 99, 30.06.1971 r.,

- oltarz, krucyfiks, kapliczki wotywnie, obrazy, rzeźby, płyty nagrobne,

- monstrancja, kielich, puszka, paciorki, ornat, kapy.

WARTOSŁAW

2. Wyposażenie kościoła p.w. Św. Trójcy i Św. Łukasza, XVIII w.-XIX w. - 6 obiektów, B-161, 07.12.1974 r.

- oltarz, rzeźby i obrazy,

WRONKI

3. Wyposażenie kościoła p.w. Św. Katarzyny, XVI w.-XVIII w. - 32 obiekty, B- 109, 21.09.1971 r.,

- dzwon, oltarze, zespół 13 rzeźb, tablice epitafijne,

- monstrancja, kielich,

4. Wyposażenie kościoła p.w. Zwiastowania NMP, XIX w.-XX w. - 3 obiekty, B-162, 07.12.1971 r.

Oprócz zabytków ruchomych objętych rejestrem zabytków na terenie gminy znajduje się ponadto, co najmniej kilkanaście zabytków ruchomych, pełniących podobne funkcje (wystroje: kościoła poewangelickiego w Wartosławiu i kaplicy dworskiej we Wróblewie). Oprócz tego, w gminie zewidencjonowano 14 kapliczek i figur wiejskich i przydrożnych.

3.4. Krajobraz kulturowy gminy Wronki.

Gmina Wronki posiada ciekawy, zróżnicowany krajobraz kulturowy ze względu na specyficzne położenie. Prawobrzeżna część gminy, położona w Kotlinie Gorzowskiej (części pradoliny Wisły-Noteci), na północ od Warty, prawie w całości zajęta jest przez lasy Puszczy Noteckiej, porastające polodowcowe pola sandrowe i wały wydmowe Lewobrzeżna część, również ukształtowana przez lodowiec, stanowi skraj Wysoczyzny Poznańskiej. Różnica poziomów dochodzi tu nawet do 30 m. Drugim wyróżnikiem dwóch stref krajobrazu jest rozwijająca się w nich gospodarka. Prawobrzeżna część gminy, porośnięta lasami, posiada słabiej rozwiniętą sieć zabudowy, posiadającej lokalną specyfikę (pozostałości osadnictwa olęderskiego). Południe gminy, teren rolniczy, wyróżnia się typową zabudową wiejską, gdzie spotyka się stosunkowo dużą ilością zachowanych zespołów dworsko-folwarcznych. Jak widać sytuacja geograficzna były głównym motorem kształtowania się krajobrazu kulturowego regionu. Warta dzieląca gminę na dwie „różne” strefy gospodarcze, oraz zróżnicowanie gleb spowodowały, że powstał podział na leśną północ i rolnicze południe.

Centralnym punktem Gminy jest miasto Wronki, które łączy w swym obrazie kulturowym komponenty związane z rozwijającą się zabudową miejską i budynkami sakralnymi wraz z obiektami związanymi z obiektami gospodarczymi. Dotykowym elementem jest położenie miasta nad rzeką Warta

stanowiącą w przeszłości ważną drogę komunikacyjną i transportową. To dzięki niej miasto rozwijało się i czerpało zyski z pobieranych opłat.

3.5. Zabytki archeologiczne.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy.

Do rejestru zabytków wpisane zostały następujące stanowiska archeologiczne znajdujące się na terenie gminy Wronki:

- Chojno stan. 1 - cmentarzysko z epoki brązu, nr. rej. 1360/A chronologia IV-V okres epoki brązu.
- Pierwoszewo stan. 1 - grodzisko średniowieczne, nr. rej. nr rej. 668/A
- Popowo stan. 7 - cmentarzysko z epoki brązu, nr. rej. 1361/A
- Wartosław stan. 1 - cmentarzysko z epoki brązu, nr. rej. 665/A chronologia IV-V okres epoki brązu.
- Wróblewo stan. 23 - grodzisko wczesnośredniowieczne, nr. rej. A- 784/96
- Wronki stan. 1 - cmentarzysko z epoki brązu, nr. rej. 656/A

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ilość	W tym wpisane do rejestru zabytków
a. grodziska	3	2
b. osady	348	0
c. cmentarzyska	8	5
d. inne	0	0
Razem	359	7

Z terenu gminy Wronki znanych jest około 360 stanowisk archeologicznych. Nie jest to jednak pełen obraz pradziejów gminy gdyż dokładną analizę utrudnia jej lesisty charakter, głównie na północ od rzeki Warty, gdzie występuje zwarty kompleks leśny Puszczy Noteckiej.

Najstarsze ślady osadnicze pochodzą z mezolitu, czyli środkowej epoki kamienia. (8000-4500 l. p.n.e.) Z tego okresu zarejestrowanych jest 30 stanowisk archeologicznych. Z neolitu (4500-1800 l. p.n.e.) zarejestrowano podczas badań powierzchniowych ponad 45 stanowisk. Osadnictwo to zlokalizowane jest w dużej mierze na terasach pradoliny Warty i grupuje się w rejonie Popowo - Pierwoszewo oraz Oporowo - Stróžki. Gwałtowny rozwój sieci osadniczej następuje w Epoce Brązu - z tego okresu zarejestrowanych jest ponad 350 stanowisk - zarówno kultury lużyckiej (1300-400 l. p.n.e.) jak i kultury pomorskiej (600-300 l. p.n.e.) W czasach tych intensywne osadnictwo zajmuje doliny rzek Warty i Ostorozanki wraz z innymi pomniejszych ciekami. Występuje ono również w strefie brzegowej jezior Mylnik, Samoleńskiego i Głuchowskiego. Szczególnie charakterystyczne dla tego regionu jest bogactwo dużych osad lużyckich między innymi w Wierzchocinie (6 osad - stan. 11, 18, 19, 26, 41), Popowie (14 osad - m.in. sta. 24, 26, 27, 28), Wronkach (stan. 23), Pierwoszewie (stan. 18) i Wróblewie. Natrafiono również na cmentarzyska popielnicowe z tego okresu - duży kompleks we Wronkach (5 cmentarzysk), Nowej Wsi, Popowie, Ćmachowie, Lubowie, Wartosławiu, Chojnie i Kłodzisku.

Z okresu wpływów rzymskich osadnictwo reprezentowane jest przez pozostałości ponad 120 stanowisk archeologicz-

- Wronki stan. 9 - cmentarzysko z epoki brązu, nr. rej. 242/1315

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej z terenu gminy Wronki.

Wykaz stanowisko o własnej formie krajobrazu sporządzono na podstawie informacji zawartych na mapach stanowisk archeologicznych wykonanych w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski. Stanowiska, o których mowa w tym rozdziale to miejsca przekształcone przez działalność człowieka w sposób charakterystyczny i odznaczający się w terenie. Są to m.in. grodziska, kurhany, grobowce megalityczne itp.

Z terenu gminy Wronki znane są następujące stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazu:

- Kłodzisko - grodzisko wczesnośredniowieczne; nr. stan. I.
- Pierwoszewo - grodzisko średniowieczne; nr. stan I.
- Wróblewo - grodzisko wczesnośredniowieczne; nr. stan. 23.

3.5.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych zewidencjonowanych i wpisanych do rejestru zabytków.

Podobnie jak w poprzedniej epoce życie w pradziejach koncentruje się głównie w dolinach rzek, jezior, i mniejszych cieków. Stanowiska z tego okresu tworzą kilka zespołów w rejonie Chojna, Oporowa, Stróžek, Nowej Wsi, Biedzrowa, Popowa (np. stan. 7), Pierwoszewa (stan. 18), Wronek (stan. 29), Wróblewa, Wierzchocina, Wartosławia i Lubowa.

Bogato reprezentowane jest osadnictwo z okresu wczesnego średniowiecza i średniowiecza. Znamy w tym przypadku 180 stanowisk archeologicznych. Zajmowane są wtedy nie tylko rejony dolin rzecznych, ale i tereny wysoczyzny. W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości i skupianie się osadnictwa w rejonie większych miejscowości takich jak Wronki, Rzepin, Jasionna, Chojno, Biedzrowo, Lubowo, Wartosław. Pierwoszewo, Popowo, Nowa Wieś, Wierzchocin i Głuchowo. Koncentracja stanowisk wczesnośredniowiecznych wokół Pierwoszewa oraz Wróblewa (stan. 22, 24) ma zapewne związek z obecnością tu grodów.

Stanowiska z terenu gminy Wronki znane są głównie z badań powierzchniowych, w związku z tym należy traktować to jako rozpoznanie wstępne omawianego obszaru. Niemniej część z nich uznać należy za stanowiska o dużej wartości poznawczej i objąć ścisłą ochroną.

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

4.1. Stan zachowania i zagrożenia dla zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego na terenie gminy.

Zabudowa miasta Wronki, składa się głównie mierze z kamienic o wielkości i formach typowych dla architektury XIX i I połowy XX wieku, budynków użyteczności publicznej, a także kościoła i zespołu klasztornego. Większość budynków mieszkalnych zbudowanych zostało w końcu XIX i w XX w. Są one w zadowalającym stanie technicznym, prowadzone są w nich bieżące naprawy i remonty. W najgorszej sytuacji są budynki parterowe powstałe w 1 - 3 ćw. XIX w., nakryte dwuspadowymi dachami, typowe dla małomiasteczkowej architektury. Wykazują one duże zużycie elementów konstrukcyjnych, będące po części brakiem prowadzenia bieżących napraw i remontów, oraz stosowaniem prostej technologii i materiałów z czasu budowy.

Znajdujący się na terenie miasta gotycki kościół parafialny pw. Św. Katarzyny, zbudowany został w XVI w., jego stan techniczny należy ocenić jako dobry, odświeżenia - malowania wymaga jedynie wnętrze kościoła. Istnieje również potrzeba przełożenia dachu w najbliższej przyszłości i odświeżenia muru. Drugim zabytkowym kościołem jest kościół klasztorny ojców franciszkanów pw. Zwiastowania N.M.P. Budynek kościoła zbudowany został w stylu barokowym w 3 ćw. XVII w., wg projektu Krzysztofa Bonadury. Całe założenie klasztorne, wraz z zabytkowym kościołem znajduje się w bardzo dobrym stanie technicznym, po przeprowadzonych w latach 1999-2000 pracach remontowo- restauratorskich, na elewacji i we wnętrzu kościoła. Kolejnym zabytkowym zespołem, na terenie miasta, jest zespół dworca kolejowego. Dworzec jest zadbane, w dobrym stanie technicznym, prowadzone są w nim na bieżąco prace remontowe. W 2006 roku wymieniono posadzkę w budynku i wyremontowano część stolarki. Należy dokonać konserwacji elementów drewnianych dachu. Stojąca obok wieża ciśnień, należąca do zespołu jest w stanie dobrym, ale konieczna jest renowacja deskowania, na którym położone jest pokrycie dachowe - papa, oraz uzupełnienie rynien i opierzeń. Cennym zabytkiem, powstałym ok. poł. XIX w. jest spichlerz, będący własnością Muzeum we Wronkach. Obiekt ten znajduje się w stanie dobrym, w 2004r. rozpoczęły się prace w piwnicach budynku, mające na celu skucie zawilgoconych tynków i założenie nowych. W mieście wpisany jest do rejestru zabytków tylko jeden budynek mieszkalny - kamienica przy ul. Poznańskiej nr 1, będąca własnością prywatną, powstała na początku XX w. Budynek w ogólnym, dobrym stanie technicznym, z zachowanym wyposażeniem, renowacji wymagają tynki na elewacjach, wskazana jest również konserwacja schodów wewnątrz i stolarki. Na terenie miasta, oprócz kolejowej wieży ciśnień, występuje wodociągowa wieża ciśnień będąca własnością Urzędu Miasta i Gminy Wronki. Wieża powstała w 1893 r., dla zaopatrzenia w wieżę pitną, znajdującego się w pobliżu kompleksu budynków więziennych. Obecnie obiekt jest nieużytkowany, a jego stan techniczny jest dostateczny.

Na terenie gminy znajdują się cztery obiekty sakralne i cztery zespoły pałacowe. Kościoły znajdują się w Biezdrowie, Chojnie nad Wartą i kościół poewangelicki oraz kaplica w Wartosławiu. Kościół w Biezdrowie pw. Św. Krzyża i Św. Mikołaja zbudowano w XV w., zapewne w stylu późnego gotyku. W 1784 r. budynek kościoła gruntownie przebudowano i dobudowano wieżę w latach 1889-1900 do prezbiterium dostawiono dwie kaplice boczne. W latach 1924-1926 przebudowano prezbiterium. Kościół w stanie dobrym, należy uzu-

pełnić tylko niewielkie ubytki tynków na elewacjach budynku. Kościół parafialny w Chojnie nad Wartą pw. Chrystusa Króla, zbudowany na początku XX w., jest w bardzo dobrym stanie technicznym, a wszelkie prace prowadzone są w nim na bieżąco. W Wartosławiu występują dwa kościoły: filialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, powstały na początku XX w., jako kościół ewangelicki. Obecnie kościół rzymsko - katolicki, znajduje się w dobrym stanie techniczny, uzupełnienia wymagają jedynie rynny i opierzenia. Drugi z kościołów pw. Św. Trójcy i Św. Łukasza Ewangelisty, pierwotnie pełnił funkcję kaplicy cmentarnej, stan zachowania dobry, wymaga jednak przełożenia pokrycia dachowego (szczególnie wieża).

Zespoły pałacowo - parkowe znajdują się w Biezdrowie, Nowej Wsi, Pożarowie i Wróblewie. Każdy z pałaców w w/w zespołach posiada sztukaterię zdobiącą jego wnętrza. Zespół pałacowy w Biezdrowie z 1869 r., wzniesiony wg projektu Stefana Hebanowskiego, jest własnością prywatną i w chwili obecnej dobiegają końca prowadzone w nim prace remontowo-konserwatorskie mające na celu adaptację pałacu do celów mieszkalnych. Zespół pałacowy w Nowej Wsi z 1874-1876 r., oraz zespół pałacowy w Pożarowie, pochodzący z XVIII w., są własnością powiatu Szamotuły, a użytkowane są jako Domy Pomocy Społecznej. Oba budynki znajdują się w dobrym stanie technicznym, a prace remontowe prowadzone są w nich na bieżąco. W obu zespołach konieczne jest przeprowadzenie prac konserwatorskich sztukaterii, w celu ich jak najlepszego zachowania i wyodrębnienia jej walorów artystycznych. Zarówno w jednym, jak i w drugim obiekcie występuje konieczność konserwacji, lub wymiany stolarki okiennej. W Pożarowie remontu wymaga również unikalna ubikacja folwarczna. Do zespołu pałacowego w Nowej Wsi należy również oficyna, która przeznaczona jest na cele mieszkalne. Jej stan techniczny jest dostateczny, jednak dla przywrócenia budynkowi dawnego wyglądu konieczna jest zmiana pokrycia dachowego na dachówkę oraz konserwacja stolarki. Zespół pałacowy we Wróblewie, powstały w połowie XIX w., w skład którego wchodzi pałac i kaplica, będący własnością prywatną jest częściowo nie użytkowany, w budynku mieści się jedynie biuro. Budynek pałacu jest zaledwie w dostatecznym stanie technicznym, wymiany wymaga prawie połowa drewnianych stropów i konstrukcji więźby dachowej. Konieczne jest również zabezpieczenie i restauracja sztukaterii we wnętrzach pałacu. Kaplica w stanie technicznym dobrym, przeglądu wymaga pokrycie dachowe.

Na terenie gminy znajduje się 5 parków wpisanych do rejestru zabytków. Parki występują przy zespołach pałacowych, a dodatkowo zachował się park dworski w Ćmachowie. Trzy parki są własnością prywatną: w Biezdrowie, Ćmachowie i Wróblewie. Dwa założenia w Nowej Wsi i Pożarowie są własnością Skarbu Państwa. W bardzo dobrym stanie utrzymane jest założenie parkowe w Biezdrowie, które zachowało swoje pierwotne granice i układ kompozycyjny, na jego terenie, obok starodrzewu występują młode nasadzenia. Zachował się również budynek pałacu, mieszczący się na terenie zespołu. Wszelkie prace porządkowe są w nim prowadzone na bieżąco. W stanie dobrym jest założenie parkowe we Wróblewie, również ono zachowało swoje pierwotne granice i układ kompozycyjny, który jednak ulega powolnemu zatarciu na skutek występującego samosiewu drzew i krzewów. Należy

przeprowadzić rewaloryzację parku, oraz prowadzić w nim prace sanitarno-porządkowe i pielęgnacyjne. Pozostałe trzy parki: w Ćmachowie, Nowej Wsi i Pożarowie są w dostatecznym stanie zachowania. Zarówno granice, jak i układ kompozycyjny tych parków jest przekształcony, i zatarty przez występujący samosiew. Zachowały się również pierwotne zabudowania na terenie parków z wyjątkiem Ćmachowa. W parku w Ćmachowie i Pożarowie należy prowadzić prace sanitarno-pielęgnacyjne, oraz przeprowadzić pełną rewaloryzację założeń, podobnie w parku w Nowej Wsi, gdzie należy również uregulować podział nieruchomości, podzielonej obecnie pomiędzy dwóch właścicieli.

Prowadzenie wszelkich prac na terenie w/w parków wymaga wcześniejszego uzgodnienia i uzyskania pozwolenia WUOZ.

Obiektem, który wymaga pilnie wykonania prac remontowych to budynek pałacu we Wróblewie gdzie konieczna jest wymiana części zniszczonej konstrukcji więźby dachowej i stropów oraz konserwacja wewnętrznych dekoracji stiukowych, konserwacja i renowacja parkietu i stolarki.

Dla zabytków archeologicznych.

Na terenie gminy Wronki znajduje się 7 stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków - dwa grodziska oraz 5 cmentarzysk ciałopalnych

1) nie wymaga żadnych zabiegów konserwatorskich

- cmentarzysko w Wartosławiu oraz cmentarzysko w Popowie - położone w lesie, dobrze zachowane. Cmentarzysko w Chojnie jest zagrożone ze względu na fakt iż znajduje się ono na terenie pola uprawnego.

W chwili obecnej stanowiskom tym nie zagraża działalność gospodarcza człowieka.

2) wymaga zabezpieczenia i uzupełnienia ubytków rzeźbie

- grodzisko we Wróblewie funkcjonuje obecnie jako nieużytek, zniwelowane orką wymaga uzupełnienia ubytków w rzeźbie,

3) wymaga zmiany zagospodarowania terenu

- grodzisko w Pierwoszewie, położone na polu ornym, zagrożone orką. Sprawą pilną jest wyłączenie go spod uprawy. Zmiany zagospodarowania terenu wymaga również cmentarzysko we Wronkach, stan. 1.

4) celowość wykreślenia z rejestru zabytków

- Wronki, stan. 9 - obszar niedostępny, cmentarzysko leży na terenie ogródków działkowych. Celowość wykreślenia stanowiska z rejestru zabytków.

Zagrożeniem dla grodzisk i stanowisk archeologicznych są nielegalne poszukiwania z wykrywaczami metalu. Niesie to za sobą konieczność inspekcji terenowej obszarów, na których znajdują się szczególnie cenne zespoły archeologiczne. Kontroli tego typu mogą dokonywać zarówno wyznaczeni pracownicy urzędu, straż miejska, policja czy też pracownicy Muzeum.

W gminie Wronki w 2008 roku planowana jest realizacja następujących inwestycji, mogących stwarzać bezpośrednie zagrożenie dla substancji zabytkowych, nawarstwień kulturowych i stanowisk archeologicznych:

- Budowa sieci wodociągowej Chojno Błota.
- Budowa drogi do „czworaków” w kierunku remizy OSP we Wróblewie.
- Budowa drogi w m. Chojno w kierunku DPS.
- Budowa parkingu na ul. Dworcowej we Wronkach..
- Budowa ul. Parkowej we Wronkach
- Budowa ul. Piaskowej we Wronkach
- Budowa ul. Dębowej we Wronkach.
- Budowa zjazdu na Os. Borek.
- Rewitalizacja Placu Wolności.
- Budowa przystani kajakowej we Wronkach
- Budowa zbiorników bezodpływowych przy budynkach gminnych.
- Budowa oświetlenia ulicznego w Dąbrowie.
- Budowa sieci oświetlenia ulicznego na ul. Niepodległości oraz Partyzantów we Wronkach.
- Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią w Chojnie.
- Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią i przepompownią we Wronkach.
- Rozbudowa cmentarza komunalnego
- Modernizacja kanalizacji na ul. Kościelnej we Wronkach.
- Budowa boisk piłkarskich - Samolęż, os. Borek we Wronkach.

W latach kolejnych:

- Budowa obwodnicy miasta.
- Budowa sieci wodociągowej na terenach wiejskich.
- Prace remontowe i budowa nowych ulic

Wspomniane inwestycje w dużej mierze polegają na pracach budowlanych i ziemnych, w związku z tym istnieje duże ryzyko zniszczenia nawarstwień kulturowych i stanowisk archeologicznych zarówno na terenie miasta jak i obszarach wiejskich. Z wymienionych powyżej inwestycji szczególną uwagę należy zwrócić na prace związane z przebudową sieci kanalizacji sanitarnej przebiegającej ulicami Wronek, prace budowlane przy sieci oświetleniowej oraz prace budowlane przy sieci wodociągowej i sanitarnej we wsi Chojno. We Wronkach część inwestycji znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego, w związku z tym należy uzgodnić z WUOZ w Poznaniu zakres prac archeologicznych prowadzonych w trakcie realizacji inwestycji. Dotyczy to zarówno miasta jak i innych obszarów, na których prowadzone będą prace budowlane.

4.2. Uwarunkowania w kwestii ochrony zabytków ruchomych i dziedzictwa archeologicznego wynikające ze Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta oraz Strategii Rozwoju Gminy Wronki.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Wronki zostało sporządzone na przełomie 1999 i 2000 roku przez zespół pod kierunkiem mgr inż. arch. Zbigniewa Horala. W kwestii uwarunkowań wynikających z cech środowiska kulturowego autorzy Studium przedstawili wykaz zabytków z w/w obszaru. W wykazie tym ujęto m.in. zabytki architektury, układy urbanistyczne oraz przeprowadzono analizę pod względem stanowisk archeologicznych.

Postawiono również postulat iż:

„Wartościowe zasoby środowiska kulturowego i krajobrazu stanowią szansę rozwoju gminy i winny zostać uwzględnione w polityce przestrzennej”.

W dalszej części Studium autorzy zaproponowali następujące działania mające na celu zabezpieczenie bogactwa historycznego regionu w kwestii ochrony zabytków nieruchomych i dziedzictwa kulturowego:

- dla miasta Wronki

a) należy zachować bez zmian istniejące rozplanowanie ulic wraz z rynkiem w części centralnej, ich szerokość oraz historyczną linię zabudowy.

b) należy dążyć do zachowania historycznego podziału działek w centrum miasta

c) należy dostosowywać gabarytami wszelką zabudowę lokalną w chronionym układzie urbanistycznym oraz bezpośrednim jego sąsiedztwie do istniejącej zabudowy i krajobrazu tj. maksymalna wysokość do drugiej kondygnacji, stosowanie wysokich stromych dachów z pokryciem tradycyjnym materiałem

d) opracowanie projektu rewitalizacji Rynku i przyległych ulic oraz szczegółowych wskazań konserwatorskich dla zabytkowej strefy miejskiej na podstawie aktualnego studium historyczno - urbanistycznego miasta

e) uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu wszelkich działań remontowych, modernizacyjnych i inwestycyjnych w obrębie układu urbanistycznego

- dla zabytkowych zespołów pałacowo - folwarcznych oraz dworskich w Biezdrowie, Nowej Wsi, Pożarowie i Wróblewie:

a) należy opracować szczegółowy wykaz wskazań konserwatorskich dla poszczególnych zespołów w oparciu o studia historyczne i zachowane materiały archiwalne

b) należy zobowiązać aktualnych właścicieli, dzierżawców i użytkowników do wykonania niezbędnych prac zabezpieczających przed dewastacją i zniszczeniem

c) prowadzenie prac konserwatorskich i modernizacyjnych oraz budowa nowych obiektów wyłącznie w oparciu o wytyczne i projekty uzgodnione z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.

- Ochrona zabytkowych parków podworskich w Biezdrowie, Cmachowie, Nowej Wsi, Pożarowie, i Wróblewie poprzez wykonanie prac ochronnych, pielęgnacyjnych i rewaloryzacyjnych na podstawie projektów sporządzonych w oparciu o wytyczne Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- Istniejące i potencjalne stanowiska archeologiczne miasta i gminy poprzez:

a) grodziska oraz wszystkie inne stanowiska archeologiczne na terenie miasta i gminy wpisane do krajowego i wojewódzkiego rejestru zabytków objęte są ścisłą ochroną konserwatorską. Istnieje wymóg uzgadniania wszelkich zamierzeń inwestycyjnych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków - dział archeologiczny. W przypadku stanowisk archeologicznych objętych ścisłą ochroną, konserwator nie wyraża zgody na zabudowę, inwestycje ziemne oraz wszelkie inne formy naruszania substancji zabytkowej.

b) zlecenie stałego nadzoru archeologicznego - konserwatorskiego w trakcie prowadzenia większych robót ziemnych na terenach stref występowania stanowisk archeologicznych, celem sporządzenia ewidencji oraz dokumentacji naukowej obiektów zabytkowych, w tym ulegających nieuchronnemu zniszczeniu. Inwestor pokrywa koszty nadzoru oraz ratowniczych badań wykopaliskowych wyprzedzających inwestycję.

c) obowiązuje inwestorów do powiadamiania Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o terminie rozpoczęcia robót i podania nazwy (nazwiska) wykonawcy nadzoru archeologicznego.

d) w zakresie przypadkowego odkrycia obiektów archeologicznych zobowiązanie wykonawców robót lub inwestora do zabezpieczenia znalezisk i zgłoszenia tego faktu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków na województwo wielkopolskie.

e) na obszarze stanowisk archeologicznych luźno rozrzuconych na terenie gminy, nie znajdujących się w strefie intensywnego występowania, prowadzenie działalności inwestycyjnej uzależnione jest od opinii WKZ-KZA, którą inwestor zobowiązany jest uzyskać

- Uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu podlegają wszelkie projekty prac remontowych i modernizacji w obiektach na terenie obszaru wpisanego do rejestru zabytków architektury Gm. Wronki.

Wszystkie te działania mają na celu zabezpieczyć i ochronić zachowany obraz i dziedzictwo kulturowe gminy. Są one elementem, który można wykorzystać w rozwoju na rzecz turystyki, podniesienia świadomości kulturowej społeczeństwa i wzmocnienia roli Gminy Wronki w regionie.

W Strategii rozwoju Gminy wskazano m.in. na potrzebę opracowania i wdrożenia projektu rewitalizacji układu starej zabudowy wraz z programem realizowanych w tym układzie funkcji centrum miasta. Dla podniesienia atrakcyjności turystycznej miasta należałoby wykorzystać istniejące obiekty zabytkowe poprzez ich odpowiednie wyeksponowanie (oświetlenie, oznakowanie itp.)

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy.

Kolejną omawianą formą ochrony zabytków jest ustanowienie takowej ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Wronki nie posiadają, aktualnego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru gminy. Posiada ona jednak 43 obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, z czego dla samego miasta jest przyjętych 12.

Obszary gminy posiadające obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 8/3 w Chojnie-Młyn z dnia 21.06.1996 - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 1026/6 we Wronkach ul. Mickiewicza z dnia 29 sierpnia 1996 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 199 w Nowej Wsi z dnia 8.08.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 2612/2613 we Wronkach z dnia 8.08.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 144/147 na Stróżkach z dnia 8.08.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 159 w Popowie z dnia 27.06.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
7. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 238 w Nowej Wsi z dnia 10.10.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
8. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 60/4 w Biezdrowie z dnia 10.10.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
9. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 57/2 i 57/3 w Lubowie z dnia 8.08.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
10. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 15 w Kłodzisku z dnia 8.08.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
11. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 375, 376, 377/2 w Chojnie z dnia 28.11.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
12. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 284/1, 283/2 w Biezdrowie z dnia 30.01.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
13. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 277/8, 277/9 w Chojnie Młyn z dnia 30.01.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
14. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 1 w Oporowie z dnia 30.01.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
15. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 151/4 w Popowie z dnia 30.01.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
16. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 430, 431, 432 w Chojnie Popowie z dnia 30.01.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
17. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 1889,1890,1891 we Wronkach - Plac Wolności z dnia 16.12.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
18. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 1201,1202/1 we Wronkach - ul. Mickiewicza z dnia 16.12.1997 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
19. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 235 w Nowej Wsi z dnia 26.02.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
20. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 2082, 2008/11, 2008/12, 2081/3 i części działek 2079 i 2080 we Wronkach z dnia 28.04.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
21. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 14/1:14/8 w Biezdrowie z dnia 28.04.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
22. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 222 we wsi Samołęz z dnia 28.04.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
23. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 1771/2, 1773/2, 1774/5, 1776, 1770, 1769, 1768, 169, 1764, 1766, 168, 1765, 1767, 172 we Wronkach, ul. Mickiewicza z dnia 28.04.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
24. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 160 we wsi Popowo z dnia 10.06.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
25. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 707 i 708 we Wronkach z dnia 10.06.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.

26. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki na obszarze wsi Chojno Młyn, zabudowa letniskowa - gospodarka ściekowa z dnia 10.06.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
27. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Wronki na obszarze wsi Chojno - letnisko z dnia 10.06.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
28. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 20/3,20/5 w Popowie z dnia 22.12.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
29. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 363/3 w Popowie z dnia 22.12.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
30. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 116/2 we wsi Obelzanki z dnia 22.12.1998 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
31. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 26, 27, 28, 29, 30, 270, 349L w Popowie z dnia 26.03.1999 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
32. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 111/2 w Popowie z dnia 26.03.1999 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
33. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 179/1 w Popowie - Szklarni z dnia 26.03.1999 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
34. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 151/3, 152, 153, 154 w Popowie z dnia 25.06.1999 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
35. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 580, 582, 586, 618/1 w Chojnie z dnia 25.02.2000 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
36. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 545/4 w Wartosławiu z dnia 25.02.2000 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
37. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 152, 153 w Wartosławiu z dnia 19.12.2000 r. - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: Dopuszcza się przebudowę i rozbudowę istniejących obiektów poszkolnych oraz dostosowanie ich do nowych funkcji. Ponieważ obiekty te figurują w spisie zabytków architektury i budownictwa gminy Wronki i podlegają ochronie konserwatorskiej, wszelkie prace remontowe i modernizacyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.
38. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 181 w Samoleżu z dnia 19.12.2000 r. - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: Dopuszcza się przebudowę i rozbudowę istniejących obiektów poszkolnych oraz dostosowanie ich do nowych funkcji. Ponieważ obiekty te figurują w spisie zabytków architektury i budownictwa gminy Wronki i podlegają ochronie konserwatorskiej, wszelkie prace remontowe i modernizacyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.
39. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 194/2, 194/3, 194/4 w Jasionie z dnia 19.12.2000 r. - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: Dopuszcza się przebudowę i rozbudowę istniejących obiektów poszkolnych oraz dostosowanie ich do nowych funkcji. Ponieważ obiekty te figurują w spisie zabytków architektury i budownictwa gminy Wronki i podlegają ochronie konserwatorskiej, wszelkie prace remontowe i modernizacyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.
40. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 7/1, 7/2 w Rzednie z dnia 19.12.2000 r. - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: Dopuszcza się przebudowę i rozbudowę istniejących obiektów poszkolnych oraz dostosowanie ich do nowych funkcji. Ponieważ obiekty te figurują w spisie zabytków architektury i budownictwa gminy Wronki i podlegają ochronie konserwatorskiej, wszelkie prace remontowe i modernizacyjne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu.
41. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 157 w Popowie z dnia 25.02.2000 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
42. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 240/3, 251/6 w Jasionie z dnia 22.08.2000 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
43. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 218/8 w Nowej Wsi z dnia 11.09.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
44. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 2223/2, 2224, 2225, 2226, 2212 we Wronkach ul. Polna z dnia 26.04.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
45. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Działkowej we Wronkach z dnia 27.06.2003 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
46. Miejscowy plan ogólnego zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Sierakowskiej i Powstańców Wielkopolskich z dnia 26.04.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
47. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 85, 86 w Ćmachowie z dnia 11.09.2002 r. - brak

- zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
48. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki Nr 2813 na ul. Nowowiejskiej we Wronkach z dnia 28.06.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
49. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w miejscowościach: Nowa Wieś, Obleżanki, Popowo, Stare Miasto, Chojno, Wartosław, Marianowo, Lubowo - zabudowa mieszkaniowa i usługowa z dnia 27.06.2003 - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego „Działki Nr 250 w Nowej Wsi, Nr 158 w Popowie, Nr 12 w Starym Mieście i Nr 57/1 w Lubowie znajdują się w strefie występowania stanowisk archeologicznych. Inwestor jest zobowiązany zlecić, w porozumieniu z właściwymi służbami ochrony zabytków, stały nadzór archeologiczno-konserwatorski nad całością prac ziemnych wraz z ratowniczymi badaniami wykopaliskowymi w miejscu odkrycia relikwów archeologicznych”.
50. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych w mieście Wronki działki Nr 472, 2658, 1980, 1981, 1982, 1983/4, 1983/27, 609, 610, 611, 612 z dnia 27.06.2003 r. - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: „Teren opracowania planu przedstawiony na załączniku Nr 3 znajduje się teren byłego cmentarza ewangelickiego. Znajduje się lokalizacja nowej zabudowy. Należy zachować istniejącą zieleń. W przypadku prowadzenia prac ziemnych i natrafienia na pozostałości pochówków należy bezzwłocznie zawiadomić o tym fakcie właściwe służby ochrony zabytków”.
51. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 179/23-179/27 we wsi Popowo z dnia 27.06.2003 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
52. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek Nr 926/1, 926/2, 926/3, 927/1 we wsi Chojno z dnia 27.06.2003 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
53. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla terenów położonych wokół jeziora Pożarowskiego w Wartosławiu, Lubowie i Biezdrowie z dnia 11.09.2002 r. - brak zapisu związanego z ochroną dziedzictwa archeologicznego.
54. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów aktywizacji gospodarczej i zabudowy mieszkaniowej w Ćmachowie z dnia 29.08.2003 r. - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: „Ponieważ tereny MN/U i AG znajdują się na obszarze byłego folwarku i w bezpośrednim sąsiedztwie parku podworskiego wpisane pod nr A/462 do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego, zmiany w układzie zabudowań lub przebudowa dawnych budynków folwarcznych tj. między innymi: stodoły, obory, magazynów, spichlerzy i gorzelni należy zgłaszać i konsultować z Wielkopolskim Wojewódzkim konserwatorem zabytków w Poznaniu”.
55. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Wronki dla terenów pod drogę w obrębie miasta Wronki oraz wsi Stróżki i Nowa Wieś z dnia 30.06.2004 - Zapis związany z ochroną dziedzictwa narodowego: „Ustalenia w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:
- 1) na terenie planowanej inwestycji znajdują się zewidencjonowane stanowiska archeologiczne będące pod ochroną konserwatorską,
 - 2) wszelkie prace ziemne podczas inwestycji na obszarach występowania stanowisk archeologicznych wymagają badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków”.
- 4.4. Uwarunkowania ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego wynikające z obszarów ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.**
- Walory przyrodnicze gminy powodują, że rozwój i działalność gospodarcza podporządkowana jest wymogom ochrony środowiska naturalnego. Ochronie podlega również krajobraz kulturowy, czyli efekt działalności człowieka w przyrodzie w przeszłych czasach.
- Na terenie gminy Wronki znajdują się następujące formy ochrony przyrody (istniejące i postulowane do ochrony):
- Obszar chronionego krajobrazu „Puszcza Notecka”, którego największymi walorami są wydmy zalesione;
 - Położenie: na terenie gmin Wronki - przez gminę przebiega południowa granica obszaru, przechodząc przez miejscowości: Popowo, Krasnobrzeg, Wartosław, Pożarowo, Wróblewo. Całkowita powierzchnia obszaru wynosi 58.170 ha, w tym 47.840 ha lasów (82,2%). Powołany na podstawie Rozporządzenie nr 5/98 wojewody piłskiego z dnia 15.05.1998 r.; Jest to falisty lub falisto-pagórkowaty teren zbudowany z piasków wydmych i uchodzi za jeden z największych w Europie kompleksów wydmy śródlądowych; istnieje tu zakaz lokalizacji obiektów uciążliwych i agresywnych dla środowiska i krajobrazu, możliwość lokalizacji ekstensywnych form zainwestowania związanego z wypoczynkiem i turystyką.
 - Pomniki przyrody.
 - ochrona i zapewnienie trwałości obiektów, zakaz niszczenia lub uszkodzenia drzew oraz ich otoczenia.
 - Parki zabytkowe będące w rejestrze u Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
 - są to parki w: Ćmachowie, Biezdrowie, Nowej Wsi, Pożarowie i Wróblewie. Wymagają one konserwacji, pielęgnacji i przywrócenia im charakteru zabytkowego zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
 - Sierakowski Park Krajobrazowy
 - planowane poszerzenie obejmuje północno - zachodnią część gminy, czyli tereny o wysokich wartościach krajobrazu i środowiska, wraz z komponentem kulturowym. SPK utworzony w 1991 r. rozporządzeniem

Wojewody Poznańskiego Nr 6/91 z dnia 12.06.1991 r., zm. rozporządzeniem Nr 5/97 z dnia 16.09.1997 r. Park obejmuje tereny o wysokich wartościach krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych. Położony jest w centralnej części Pojezierza Międzychodzko- Sierakowskiego i chroni wyjątkowo piękny, polodowcowy krajobraz urozmaicony wzgórzami morenowymi, rynkami jeziornymi, dolinami rzek, wydłami, stożkami sandrowymi.

- Planowany obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 PBL 300015 Puszcza Notecka,
- Planowane specjalne obszary siedlisk Natura 2000 PHL 300019 Torfowisko Rzezińskie i PHL 30006 Jezioro Kubek
- Planowane są również następujące użytki ekologiczne na terenie gminy Wronki:
- „KOBUSZ” - obszar bagna i pastwiska o powierzchni 5,84 ha
- „SMOLARNIA” - obszar bagna, pastwiska, zadrzewienia i powierzchni nieleśnej -łącznie 10,83 ha
- „Bagno żurawinowe” - obszar trzęsawisk i bagien o łącznej powierzchni 16,44 ha.
- „Kacze błota” - Enklawa roślin bagiennych z oczkiem wodnym otoczonym drzewostanem sosnowym, o łącznej powierzchni 4,57 ha.
- „Bobrowy zakątek” - obszar siedliska olszowego o powierzchni 14,59 ha.

Korzystnym czynnikiem na rozwój gminy Wronki jest jej położenie i bogactwo pod względem środowiska naturalnego. Duża ilość lasów, jezior oraz dolina rzeki Warty sprzyja rozwojowi turystyki pieszej, konnej czy wodnej. Ma to również wpływ na wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego. Należy zatem podjąć działania na terenie miasta i gminy mające na celu zachowanie i wykorzystania istniejących walorów przyrodniczych i krajobrazowych. Połączenie tych zasobów przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności ich zarówno dla mieszkańców jak i promocji regionu. W ramach takich działań można rozważyć przygotowanie i wytyczenie szlaków pieszo-turystycznych, kulturoznawczych i ścieżek dydaktycznych oraz włączenie ich w istniejące szlaki regionalne i ogólnopolskie. Wspierania działalności gospodarstw agroturystycznych, dbanie o czystość m.in. poprzez likwidację nielegalnych wysypisk śmieci, czy też współpracę z Zespołem Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego.

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami

Urozmaicony krajobraz okolicy oraz dobra kultury materialnej w Gminie Wronki stwarzają możliwości rozwoju turystyki i rekreacji, tworzenie atrakcyjnego środowiska zamieszkania oraz budowania tożsamości regionalnej. Zainwestowanie infrastrukturalne, występowanie obiektów zabytkowych w zespołach umożliwia podjęcie kompleksowych działań rewitalizacyjnych w historycznym centrum miasta dotyczących tych obiektów i ich otoczenia. Realizacja obwodnicy miejskiej zapewni poprawę warunków życia w centrum miasta i zwiększy jego dostępność komunikacyjną.

Program Opieki nad zabytkami dla gminy Wronki zakłada w swych celach następujące priorytety:

1. Konsekwentne i planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie i uznanie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta.
2. Bieżąca kontrola stanu zachowania zabytków i działania zmierzające do jego poprawy.
3. Wyekspozowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego
4. Zintegrowanie działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazowego zmierzające do stworzenia spójnych zasad zagospodarowania przestrzeni.
5. Wspieranie aktywności lokalnej mającej na celu kreowanie wizerunku miasta i tożsamości mieszkańców.
6. Wykorzystanie walorów obiektów zabytkowych dla potrzeb turystyki i edukacji.
7. Monitorowanie stanu formalno-prawnego oraz form użytkowania obiektów i obszarów zabytkowych.
8. Wspieranie działań mających na celu pozyskiwanie pozabudżetowych środków finansowych (w tym funduszy strukturalnych Unii Europejskiej) na promocję i opiekę nad zabytkami.
9. Tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
10. Akcja informacyjna i edukacyjna upowszechniająca wiedzę z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Realizacja głównych celów założonych powyżej odbywać się będzie poprzez realizację następujących zadań:

- 1) Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków zgodnie z zaleceniami KOBiDZ- u. „Jednym z obowiązków nałożonych przez ustawę na gminy jest: „Uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”. Temu zadaniu ma służyć gminna ewidencja zabytków, o której jest mowa w art. 22 (pkt 4) ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 17 września 2003 roku (DZ.U. Nr 162 z 2003 r., poz. 1568).
- 2) Doprowadzenie do włączenia do Sierakowskiego Parku Krajobrazowego terenów znajdujących się w północno - zachodniej części gminy Wronki. Obszar ten określony został w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Sierakowski Park Krajobrazowy chroni obszary cenne zarówno pod względem przyrodniczym, geograficznym jak i kulturowym. Działania w tym zakresie pozwolą m.in. na ochronę relikwii budownictwa wiejskiego, charakterystycznego dla terenów Puszczy Noteckiej (osadnictwo olęderskie).
- 3) Sporządzenie ewidencji obszarów chronionych oraz stref występowania stanowisk archeologicznych. Ewidencja ta ułatwi działania w zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Wronki.

W procesie sporządzania dokumentów planistycznych związanych z zagospodarowaniem przestrzennym respektowane będą wyznaczone strefy ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych, oraz zastosowane będą następujące zapisy zapewniające prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych:

„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, na obszarze stref ochrony stanowisk archeologicznych, w obrębie obszarów chronionych (układy urbanistyczne, ruralistyczne, założenia pałacowo - parkowe, cmentarze, obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz ujęte w ewidencji) oraz na obszarze planowanych zalesień, wymagają uzgodnienia z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji”

W przypadku stanowisk wpisanych do rejestru zabytków stosowany ponadto będzie następujący zapis:

„Zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na terenie stanowisk wpisanych do rejestru zabytków, a prace porządkowe prowadzone w ich obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.”

- 4) Zapobieganie dewastacji ujawnionych stanowisk archeologicznych. Stanowiska te narażone są na zniszczenia wynikające m.in. z prowadzonych inwestycji budowlanych. Często w trakcie prowadzonych prac ziemnych dochodzi do odkrycia stanowisk nie rejestrowanych powierzchniowo w takim przypadku należy zgłosić fakt odkrycia stanowiska do WUOZ w Poznaniu i przeprowadzić badania w obrębie prowadzonych inwestycji. Należy również prowadzić doraźną kontrolę znanych stanowisk archeologicznych m.in. przez Straż Miejską czy Policję, w celu zapobiegania ich niszczenia m.in. przez „detektorystów”.
- 5) Udzielanie pomocy merytorycznej oraz współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w celu ich właściwego utrzymania i zabezpieczenia.
- 6) Przygotowanie koncepcji użytkowania i zaadaptowanie zabytkowego budynku wieży ciśnień przy ul. Niepodległości we Wronkach. Można przeznaczyć ją np. na cele wystawiennicze w ramach działalności WOK. Nawiązując do faktu, iż we Wronkach znajduje się Zakład Karny, można zrobić w jej wnętrzu ekspozycję związaną z historią więziennictwa, np. zrekonstruowaną celę z XIX w.
- 7) Prowadzenie działań mających na celu wspieranie właścicieli zabytkowych parków podworskich w Biezdrowie, Ćmachowie, Nowej Wsi, Chojnie, Pożarowie i Wróblewie w pracach rewaloryzacyjnych m.in. poprzez konsultacje.
- 8) Zabezpieczenie przez Gminę dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.
- 9) Organizacja spotkania z właścicielami obiektów zabytkowych w celu zapoznania się z możliwościami udostępnienia oraz uzgodnieniem zasad korzystania z tych obiektów w celach turystycznych. W przypadku takiej możliwości ich oznakowanie informujące o udostępnieniu do zwiedzania.
- 10) Opracowanie i umieszczanie tablic informacyjnych na zewnątrz obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz miejscach i obiektach zabytkowych ważnych dla regionu (np. wieża ciśnień, Bożnica żydowska itp.) zawierających podstawowe dane historyczne o obiekcie.
- 11) Opracowanie i umieszczenie tablic informacyjno - ostrzegawczych na terenie grodzisk i stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.
- 12) W trakcie prowadzonych prac przy wymianie i remoncie oświetlenia miejskiego zastąpienie obecnie istniejących latarni, latarniami dostosowanymi charakterem do zabytkowego otoczenia - planowane w przyszłości, np. w Biezdrowie od kościoła do Pałacu.
- 13) Wspieranie folkloru oraz zanikających zawodów, m.in. poprzez organizację imprez promujących miejscowy koloryt, dawne rzemiosło, zawody, wydawnictwa z tego zakresu itp.
- 14) Prowadzenie prac remontowych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność władz samorządowych zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi.
- 15) Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych organizowanych w zabytkowych budynkach, jako jedna z możliwych form ratowania nie doinwestowanych, niszczących i ginących z krajobrazu obiektów zabytkowych.
- 16) Reagowanie samorządu na brak należytej dbałości właścicieli o bieżące utrzymanie zabytków, w konsekwencji prowadzące do uszkodzeń, zmiany charakteru zabytkowego i zniszczeń.
- 17) Podjęcie działań w zakresie ochrony zabytkowego kapliczek przydrożnych, ich inwentaryzacja, ocena stanu zachowania oraz wspieranie prace renowacyjnych. Ustawienie przy nich tabliczek informacyjnych z podstawowymi danymi.
- 18) Dalsze utrzymywanie i wzbogacanie formy działalności Muzeum Regionalnego we Wronkach poprzez następujące działania:
 - zachowanie dotychczasowego profilu nastawionego na gromadzenie regionalistów i dokumentowanie historii Wronek i okolic;
 - zapewnienie warunków lokalowych pozwalających na atrakcyjne eksponowanie zbiorów i prowadzenie lekcji muzealnych o przeszłości i kultury regionu;
 - zinventaryzowanie zbiorów;
 - uzupełnianie zbiorów zgodnie z profilem muzeum (lokalna historia) - pozyskiwanie poprzez dary i zakupy przy wsparciu gminy i prywatnych sponsorów;
 - konserwacja zbiorów (w miarę potrzeb) - fachowe rozpoznanie potrzeb konserwatorskich (przede wszystkim dotyczących eksponatów etnograficznych i w zakresie konserwacji papieru).

- upamiętnianie i utrwalanie w pamięci mieszkańców, zwłaszcza młodego pokolenia, ważnych wydarzeń historycznych, wybitnych postaci związanych z regionem itp. poprzez działalność wydawniczą (historia), prowadzenie lekcji muzealnych o przeszłości i kulturze regionu, organizowanie okazjonalnych wystaw i ekspozycji itp.
- 19) Wspieranie lokalnych inicjatyw zmierzających do udokumentowania, zachowania, kultywowania wartości niematerialnych (pieśni, podania, legendy, tradycje związane z ważnymi wydarzeniami rodzinnymi jak śluby czy pogrzeby, tradycje związane ze świętami, potrawy regionalne, nazwy miejscowe).
- 20) Określenie granic parków podworskich według dokumentacji geodezyjnej i określenie ich powierzchni w celu uporządkowanie wpisów do rejestru zabytków np. Chojno oraz doprowadzenie do wpisu do ewidencji.
- 21) Weryfikacja stanu zachowania cmentarzy z terenu Gminy z ich szczegółową inwentaryzacją oraz wytypowanie w celu wpisu do rejestru zabytków najlepiej zachowanych itp.: cmentarz przykościelny w Biezdrowie, najstarsza część cmentarza parafialnego we Wronkach. Prace porządkowe na cmentarzach ewangelickich
- 22) Przygotowanie i prowadzenie gminnego konkursu poświęconego zasobom dziedzictwa kulturowego z terenu gminy, adresowanego do dzieci i młodzieży ze szkół podstawowych i gimnazjalnych.
- 23) Bieżąca regulacja stanów własnościowych obiektów zabytkowych
- 24) Opracowanie programu promocji środowiska kulturowego Gminy Wronki na terenie woj. wielkopolskiego
- 25) Współpraca z organizacjami pozarządowymi i wspieranie ich działań w zakresie promocji historii i kultury regionu - itp.: Wronieckie Stowarzyszenie Historyczne „Historica” czy Towarzystwo Miłośników Ziemi Wronieckiej.
- 26) Ufundowanie nagrody dla najaktywniejszego działacza w zakresie ochrony i promocji dziedzictwa kultury.
- 27) Przygotowanie i prowadzenie nowoczesnej strony internetowej Muzeum Regionalnego połączonej z działem poświęconym zabytkom ziemi wronieckiej oraz internetową bazą danych.
- 28) Przygotowanie i wytyczenie tras szlaków wycieczek pieszych i rowerowych łączących walory przyrodnicze wraz z zabytkami i miejscami historycznymi regionu, itp. Szlakiem dworów ziemi wronieckiej
- 29) Opracowanie i przygotowanie imprezy promującej wydarzenia historyczne i etnograficzne regionu np. Jarmark Kazimierzowski nawiązujący do bytności króla Kazimierza Wielkiego we Wronkach, lub współorganizacja Święta 56 pułku piechoty wielkopolskiej wraz ze Stowarzyszeniem „Historica”
- 30) Wydobywanie, konserwacja oraz ustawienie na terenie cmentarza komunalnego lub żydowskiego we Wronkach ma-

cew żydowskich użytych jako krawężniki w czasie II Wojny Światowej w Nowej Wsi na ulicy Szkolnej.

- 31) Pisemne poinformowanie właścicieli obiektów zabytkowych o obowiązkach ustawowych związanych z użytkowaniem miejsc tego typu oraz o możliwościach i źródłach finansowania prac remontowych i konserwatorskich.
- 32) Wprowadzenie ulg podatkowych dla osób prowadzących prace renowacyjne przy obiektach zabytkowych.
- 33) Doprowadzenie do wpisu do ewidencji zabytków nowych obiektów o charakterze zabytkowym - (należy sporządzić wykaz proponowanych obiektów) np.: Park podworski w Chojnie, była leśniczówka w Lubowie i inne które powstały przed 1945 rokiem i są niezwykle cenne dla zasobów dziedzictwa kulturowego.
- 34) Aktywna współpraca z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu w zakresie ochrony dóbr kultury.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

6.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków.

Gmina Wronki posiada wykazy kilkuset zabytków, dla niektórych z nich służby konserwatorskie sporządziły kompletną dokumentację, większość posiada karty adresowe. W oparciu o te wykazy należy przeprowadzić w pierwszej kolejności akcję weryfikacyjną - aktualizacyjną w celu rozpoznania obszaru działań i ich rozmiarów oraz zakresu, a następnie ująć jako jedno z zadań administracji samorządowej założenie i prowadzenie gminnej ewidencji zabytków. Powinna ona objąć założenie dla każdego obiektu karty ewidencyjnej, zgromadzenie dokumentacji rejestrującej aktualny stan zabytku i bieżąca aktualizacja informacji o jego stanie.

Jednocześnie z ewidencją zabytków architektury należy założyć i prowadzić w ramach gminy ewidencję dla zabytków archeologicznych w formie kart zespołu stanowisk archeologicznych. Powinna ona objąć założenie dla każdego zespołu stanowisk archeologicznych karty ewidencyjnej, gromadzące dokumentację rejestrującą aktualny stan i bieżąca aktualizacja informacji o zagrożeniach i stanie. Należy ją uzupełniać i weryfikować poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań.

Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków docelowo może stanowić jedno z zadań miejscowego muzeum.

6.2. Tworzenie parków kulturowych na terenie gminy.

Z uwagi na fakt postulowanego objęcia części terenu gminy Wronki zasięgiem Sierakowskiego Parku Krajobrazowego oraz inne, liczne na terenie gminy, formy ochrony środowiska przyrodniczego, a także objęcie ochroną konserwatorską niemal wszystkich zachowanych parków i towarzyszących im zespołów dworskich i folwarcznych oraz układu urbanistycznego śródmieścia Wroniek podjęcie działań w sprawie tworzenia na terenie gminy parków kulturowych musi być poprzedzone dokładnym studium, ewentualne tworzenie parków kulturowych należy uznać za zadanie drugoplane.

6.3. Sporządzenie wykazu zabytków, obiektów, stanowisk archeologicznych itp. przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków.

Wykazy zabytków w pkt 3 ukazują znaczący udział zabytków nie objętych dotąd ochroną konserwatorską. Należy dążyć do wpisania najcenniejszych z nich do rejestru zabytków. Jako najpilniejsze postulowane są do wpisania następujące obiekty i zespoły:

BIEZDROWO

- Zespół budynków kościelnych (plebania i dom katolicki).

POŻAROWO

- Zespół dworsko-folwarczny (21 obiektów zabytkowej architektury folwarcznej z przeł. XIX/XX w.).

WIERZCHOCIN

- Zespół dworsko-folwarczny (9 obiektów zabytkowej architektury folwarcznej z 2. pół. XIX w.).

WRONKI

- Ratusz,
- Kaplica pw. Św. Krzyża, ul. Sierakowska,
- zespół kolejowych budynków mieszkalnych, ul. Dworcowa i ul. Lipowa,
- Zespół zakładu karnego, kaplica więzienna,
- Dawna stacja poczty konnej,
- Hydrofornia.

Oprócz zabytków ujętych w w/w wykazie do wpisania do rejestru należy zgłosić także wybrane przykłady architektury mieszkalnej: miejskiej na terenie Wronek i wiejskiej z obszaru gminy, cmentarze i liczne stanowiska archeologiczne omówione w odpowiednim punkcie.

Wśród stanowisk archeologicznych do rejestru zabytków należy wpisać grodzisko w Kłodzisku oraz zespół stanowisk z okresu epoki brązu, okresu wpływów rzymskich, i wczesnego średniowiecza. Szczególnie interesujące i cenne są osady wczesnośredniowieczne we Wróblewie (stan. 22, 24), które razem z grodziskiem w stanowią wczesnośredniowieczny zespół osadniczy, seria dużych osad kultury łużyckiej (Wierzchocin, stan. 11, 18, 19, 26, 41; Popowo, stan. 24, 26, 27, 28; Wronki, stan. 23; Pierwoszewo, stan. 18). Należy również rozpatrzyć możliwość wpisu do rejestru zabytków osad z okresu wpływów rzymskich tworzące kilka zespołów złożonych z jednej większej osady macierzystej (Popowo, stan. 7) - Pierwoszewo, stan. 18; Wronki, stan. 29; Ćmachowo, stan. 14. W przypadku każdego z tych stanowisk konieczne jest przeprowadzenie szczegółowej inwentaryzacji materiału archeologicznego na powierzchni oraz wykonanie badań weryfikacyjno - sondażowych w celu sprecyzowania zasięgu tych stanowisk.

Osobną grupę stanowią zabytki ruchome. Do rejestru zabytku należy wpisać przede wszystkim posiadające ewidencję 12 obiektów stanowiących wyposażenie kościoła po ewan-

gelickiego w Wartosławiu (obecnie filialnego p.w. Najśw. Serca Jezusa).

6.4. Wykorzystanie zasobów zabytków, obszarów, nieruchomości, ruchomych i zasobów dziedzictwa archeologicznego dla tworzenia itp. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów itp.

Gmina Wronki posiada sieć znakowanych szlaków pieszych przeznaczonych dla ruchu turystycznego, dobrze opisaną w przewodnikach. W celu wykorzystania walorów zabytków należy w porozumieniu z PTTK dokonać ewentualnych korekt szlaków. Poza szlakami pozostają niektóre ciekawsze zabytki, jak np. grodzisko i zespół dworsko-folwarczny we Wróblewie, czy mniej znane zabytki jak cmentarze ewangelickie. Krajobraz kulturowy gminy Wronki oraz niezwykle cenne i ciekawe walory przyrodniczo - krajobrazowe pozwalają na tworzenie szlaków turystycznych pieszych i rowerowych, zarówno lokalnych jak i w systemie krajowym. Wykorzystując bogaty zasób zespołów dworskich w południowej części Gminy, istnieje możliwość stworzenia m.in. np. trasy rowerowej „Szlakiem zabytków ziemi wronieckiej”, której trasa przebiegać mogłaby w sposób następujący:

Wierzchocin - Wróblewo - Kłodzisko - Pakawie - Pożarowe - Biezdrowo - Wartosław - Popowo - Wronki.

W trakcie podróży tą trasą zobaczyć można by m.in. zespoły dworskie, folwarki, grodzisko, leśniczówkę i kościół. Dużą atrakcją będzie niewątpliwie przeprawa promem przez Wartę. Inną trasą, jaką można wyznaczyć to np. „Szlak Nadwarciański” biegnący od Chojna przez Wronki do Nowego Krakowa, prezentujący zarówno walory kulturowe jak i przyrodnicze.

W ramach działań edukacyjnych i promocyjnych organizować można festyny historyczne oraz pokazy dawnego rzemiosła. Szczególnie ciekawe mogą być imprezy organizowane na terenie zespołów pałacowe - dworskich oraz folwarków, które to stwarzają możliwość zaprezentowania dawnych zawodów takich jak kołodziej, kowal czy rymarz. Mogą odbywać się również prezentacje działania starych maszyn rolniczych.

Doskonałą tematyką dla organizacji festynu historycznego jest fakt przybycia króla Kazimierza Wielkiego do Wronek, który doskonale można wykorzystać organizując pokazy walk rycerskich, tańców dawnych itp. We Wronkach działa również Stowarzyszenie Historyczne „Historica”, kultywujące tradycje Wojska Polskiego z okresu Powstania Wielkopolskiego i II Wojny Światowej. Należy nawiązać z nimi współpracę w kwestii organizacji działań edukacyjnych i imprez historycznych.

Bogactwo dziedzictwa kulturowego ziemi wronieckiej stwarza możliwość organizacji różnorodnych działań w zakresie promocji i edukacji związanej z ochroną zabytków.

6.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.

Realizacja programu opieki nad zabytkami powierzona zostanie właściwemu pracownikowi Urzędu Miasta i Gminy Wronki, który w swych obowiązkach będzie miał m.in. za zadanie realizację celów w nim postawionych. Osoba ta nawiąże współpracę z innymi jednostkami podległymi Burmi-

strzowi Gminy - m.in. ze Strażą Miejską, Muzeum Regionalnym, osobą do spraw promocji Gminy, Wronieckim Ośrodkiem Kultury oraz innymi podmiotami w celu sprawnego wdrażania i przeprowadzenia programu. Program realizowany będzie w szerokim zakresie poprzez współprace w różnymi instytucjami, stowarzyszeniami oraz osobami prywatnymi. W miarę możliwości rozwiązywane będą bieżące problemy w kwestii ochrony dóbr kultury. Prowadzone będą działania w

zakresie informacji i doradztwa m.in. informowanie o możliwościach pozyskania funduszy na prace remontowe i renowacyjne obiektów zabytkowych. W zakresie działań promocyjnych, organizacji imprez kulturalnych oraz edukacyjnych prowadzona będzie ich koordynacja i promocja.

W celu prawidłowej realizacji programu opieki nad zabytkami, osoba za niego odpowiedzialna prowadzi będzie ścisłą współpracę z Urzędem Ochrony Zabytków w Poznaniu.

7. Podział na obszary, projekty zadania.

L.p.	Działania	2008-2009	2010-2011
1.	Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków	Ewidencja obejmująca obszar miasta Wronki	Ewidencja obejmująca obszar wiejski gminy
2.	Poszerzenie granic SPK	Ustalenie ostatecznej granicy parku	Zakończenie procesu
3.	Sporządzenie ewidencji obszarów chronionych oraz stref występowania stanowisk archeologicznych.	Ewidencja obejmująca obszar miasta Wronki	Ewidencja obejmująca obszar wiejski gminy
4.	Zapobieganie dewastacji ujawnionych stanowisk archeologicznych	- w przypadku prowadzenia prac budowlanych na obszarze stanowisk archeologicznych informowanie inwestorów o wymogu prowadzenia prac archeologicznych oraz wymaganie od nich uzgodnień w tym zakresie z WKZ w Poznaniu - kontrola stanowisk archeologicznych przez Straż Miejską i Policję oraz zwrócenie uwagi na osoby posługujące się wykrywaczami metali	- w przypadku prowadzenia prac budowlanych na obszarze stanowisk archeologicznych informowanie inwestorów o wymogu prowadzenia prac archeologicznych oraz wymaganie od nich uzgodnień w tym zakresie z WKZ w Poznaniu - kontrola stanowisk archeologicznych przez Straż Miejską i Policję oraz zwrócenie uwagi na osoby posługujące się wykrywaczami metali
5.	Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych	- wyznaczenie wśród pracowników urzędu osoby odpowiedzialnej za prowadzenie współpracy - opracowanie zasad prowadzenia współpracy pomiędzy gminą a właścicielami	- prowadzenie doradztwa w zakresie ochrony dóbr kultury, uzgadnianie wspólnych planów i działań - doradztwo w zakresie wypętniania wniosków o środki finansowe na prace remontowe i restauracyjne
6.	Adaptacja wieży ciśnień	- przygotowanie koncepcji wykorzystania zabytku - sporządzenie kosztorysu niezbędnych prac adaptacyjnych i remontowych - przygotowanie wniosków o współfinansowanie inwestycji ze źródeł pozabudżetowych gminy	- prace adaptacyjne i remontowe
7.	Wspieranie w działaniach właścicieli zabytkowych parków podworskich	- prowadzenie działań w zakresie doradztwa i współpracy	- prowadzenie działań w zakresie doradztwa i współpracy.
8.	Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.	- wypracowanie zasad przyznawania dotacji na tego typu prace.	- partycypacja finansowa samorządu w prowadzonych pracach
9.	Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych	- organizacja spotkania w celu uzyskania możliwości udostępnienia obiektów zabytkowych dla turystyki	- oznakowanie obiektów wraz z określeniem warunków udostępnionych do zwiedzania
10.	Tablice z rysem historycznym obiektów zabytkowych	- wytypowanie najwartościowszych obiektów zabytkowych - porozumienie się w tej kwestii z właścicielami prywatnymi obiektów - umieszczanie tablic (na zabytkach znajdujących się na terenie miasta)	- umieszczanie tablic (na zabytkach znajdujących się na terenie gminy)
11.	Tablice informacyjne na terenie grodzisk i stanowisk wpisanych do rejestru zabytków	- umieszczenie tablic za zgodą właścicieli terenu	
12.	Wymiana latarni	- rozpatrzenie możliwości wymiany latarni na „stylowe” w trakcie prowadzonych remontów - wytypowanie ulic przeznaczonych do wymiany oświetlenia.	
13.	Wspieranie folkloru oraz zanikających zawodów	- sporządzenie wykazu osób zajmujących się dawnym rzemiosłem z terenu gminy	- wspieranie działań mających na celu promocję dawnych rzemiosł - współorganizacja pokazów i imprez folklorystycznych

14.	Prace remontowe przy obiektach zabytkowych stanowiących własność władz samorządowych.	- wytypowanie obiektów, które wymagają bezwzględnych prac remontowych - uzgodnienie zakresu prac remontowych z WKZ w Poznaniu	-przygotowanie wniosków w celu pozyskania funduszy na remonty ze środków pozabudżetowych gminy - prace remontowe
15.	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych		- opracowanie wzorca zasad wspierania rozwoju agroturystyki w obiektach zabytkowych
16.	Reagowanie samorządu na brak właściwej opieki nad zabytkami	- opracowanie programu społecznego monitorowania stanu obiektów i przestrzeni zabytkowych. - informowanie właścicieli obiektów nie przestrzegających zasad właściwej opieki nad zabytkami o grożących im konsekwencjach	- informowanie WKZ w Poznaniu o naruszeniach związanych z użytkowaniem obiektów zabytkowych.
17.	Zabytkowe kapliczki		- umieszczenie tabliczek informacyjnych z podstawowymi o nich informacjami
18.	Muzeum Regionalne	- bieżąca działalność	- bieżąca działalność
19.	Określenie granic parków podworskich		- wytyczenie geodezyjne granic parków podworskich
20.	Zabytkowe cmentarze	- ocena stanu zachowania	- inwentaryzacja i zabezpieczenie wybranych cmentarzy
21.	Gminnego konkursu poświęconego zasobom dziedzictwa kulturowego	- określenie zasad organizacji konkursu - powołanie komisji konkursowej	- przeprowadzenie konkursu w szkołach podstawowych i gimnazjalnych
22.	Bieżąca regulacja stanów własnościowych obiektów zabytkowych	- prowadzenie bieżącej aktualizacji stanów własności w przypadku zmian właścicieli obiektów zabytkowych	- prowadzenie bieżącej aktualizacji stanów własności w przypadku zmian właścicieli obiektów zabytkowych
23.	Program promocji Gminy Wronki w zakresie dziedzictwa kulturowego	- opracowanie koncepcji działań w zakresie promocji Gminy	- realizacja i działania promocyjne
24.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi	- współpraca prowadzona na bieżąco	- współpraca prowadzona na bieżąco
25.	Nagroda dla najaktywniejszego działacza na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego	- powołanie komitetu przyznającego nagrodę - określenie rodzaju i zasad przyznawania nagrody dla działacza na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego	
26.	Strona internetowa Muzeum wraz z bazą danych o zabytkach	- wykonanie strony Muzeum Regionalnego we Wronkach	- opracowanie bazy danych o zabytkach i historycznych przestrzeniach miasta
27.	Piesze i rowerowe szlaki turystyczne	- określenie w Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy szlaków przy wykorzystaniu zasobów dziedzictwa kulturowego	- wytyczenie szlaków turystycznych
28.	Festyn historyczny	-	- opracowanie formuły i tematyki festynu
29.	Wydobycie i ekspozycja macew żydowskich	- wydobycie macew żydowskich i ich wyeksponowanie w wyznaczonym miejscu	-
30.	Pisemne poinformowanie właścicieli obiektów zabytkowych o obowiązkach ustawowych związanych z użytkowaniem miejsc tego typu oraz o możliwościach i źródłach finansowania prac remontowych i konserwatorskich.	- poinformowanie właścicieli obiektów zabytkowych	-
31.	Ulgi podatkowe dla osób prowadzących prace renowacyjne przy obiektach zabytkowych.	- opracowanie kryteriów przyznawania i wysokości ulg podatkowych dla osób prowadzących prace renowacyjne przy obiektach zabytkowych - wprowadzenie ulg w życie uchwałą rady Gminy Wronki	- stosowanie ulg dla osób prowadzących prace remontowe w obiektach zabytkowych
32.	Współpraca z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Poznaniu	- prowadzona na bieżąco	- prowadzona na bieżąco

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Samorząd gminy Wronki jest podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami. Aby osiągnąć zamierzone cele, jego realizacja musi odbywać się m.in. poprzez działania władz gminnych zmierzające do jak najefektywniejszego ich wykonania. Samorząd musi również oddziaływać

na różne podmioty, które mają do czynienia z zabytkami, w celu wypracowania zachowań służących realizacji tego programu. Głównym odbiorcą programu jest społeczność gminy, która bezpośrednio odczuje efekty jego wdrażania.

Dostępne instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działaniach umocowanych w

realiach finansów publicznych i instrumentów prawno - ekonomicznych.

W realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Wronki wykorzystane zostanie następujące instrumentarium w zakresie:

- Instrumenty prawne

Do instrumentów prawnych należą między innymi:

1. wynikające z przepisów ustawowych, oraz dokumenty wydawane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
2. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego
3. programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- Instrumenty koordynacji

Do instrumentów koordynacyjnych należą między innymi:

1. strategia rozwoju gminy,
2. plany rozwoju lokalnego,
3. programy ochrony środowiska przyrodniczego,
4. programy prac konserwatorskich
5. plan ochrony Sierakowskiego Parku Krajobrazowego,
6. studia i analizy, koncepcje,
7. plany rewitalizacji,
8. umowy i porozumienia,
9. kontrakty,
10. prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych,
11. współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi,
12. Studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego Gminy Wronki,

- Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą między innymi:

1. dotacje,
2. subwencje,
3. dofinansowania,
4. nagrody,
5. zachęty finansowe,
6. zbiórki społeczne,
8. programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
7. programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej,

- Instrumenty społeczne

Do instrumentów społecznych należą między innymi:

1. edukacja kulturowa,

2. informacja,

3. sprawna komunikacja,

4. współpraca,

5. współdziałanie z organizacjami społecznymi i pozarządowymi,

- Instrumenty kontrolne

Do instrumentów kontrolnych należą między innymi:

1. ciągła aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej (w tym komunikacji), stanu zagospodarowania przestrzennego miasta, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia
2. monitoring stanu środowiska kulturowego
9. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Nad realizacją i przebiegiem Programu czuwać będzie pracownik Urzędu Miasta i Gminy Wronki, przy współpracy z pracownikiem Muzeum Regionalnego we Wronkach oraz Strażą Miejską.

Z zapisów ustawowych wynika, iż burmistrz gminy ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Takie sprawozdanie przedstawiane musi być Radzie Gminy, która dokonuje oceny stanu realizacji tego programu przy ewentualnym udziale lub opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu. Program opieki nad zabytkami musi być również aktualizowany po 4 latach przyjęcia go przez Radę.

10. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Aby zrealizować cele zawarte w Gminnym programie opieki nad zabytkami potrzebne są znaczne środki finansowe. Cennym wsparciem dla budżetu gminy mogą być fundusz pozyskiwanie z innych źródeł m.in. w ramach Programów Operacyjnych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego czy też z funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

W ramach krajowych środków uzyskiwanych z MKiDzN można występować do środków ministerialnym m.in. w ramach następujących programów operacyjnych:

- „Rozwój inicjatyw lokalnych”

Celem programu jest wyrównywanie różnic w dostępie do kultury, pobudzanie kulturalnych inicjatyw lokalnych oraz stwarzanie na poziomie lokalnym warunków do rozwoju twórczości.

W ramach programu wspierane będą niskobudżetowe zadania (tj. takie, w których maksymalna wnioskowana dotacja z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wynosi 25.000 zł) z zakresu:

- a) upowszechniania kultury (np. lokalne projekty animacyjne, imprezy i sezony artystyczne);
- b) edukacji kulturalnej (np. warsztaty artystyczne, projekty edukacyjne, konkursy, plenery artystyczne, zajęcia tera-

- peutyczne i resocjalizacyjne wykorzystujące techniki pracy kulturalnej);
- c) promocji twórczości (np. wystawy, przeglądy, festiwale, koncerty, spotkania ze sztuką itp.);
- d) ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.
- e) zakupu strojów i instrumentów muzycznych.

„Dziedzictwo kulturowe”

W ramach tego programu można występować o środki na realizację działań, których celem jest: „Intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym poprawa stanu zachowania zabytków, wsparcie działalności muzeów oraz rozwój kolekcji muzealnych.”

Celami częściowymi programu są:

- a) ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) wyrównywanie dostępu do dóbr i usług kultury poprzez udostępnianie w internecie dorobku kulturowego i naukowego;
- c) zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego);
- d) rewaloryzacja zabytków;
- e) zwiększanie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- f) poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- g) zabezpieczanie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych;
- h) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Cele tego programu realizowane są poprzez następujące priorytety:

Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych

Priorytet 2. Rozwój instytucji muzealnych

Priorytet 3. Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju

Priorytet 4. Ochrona zabytków archeologicznych

Priorytet 5. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego

Priorytet 6. Ochrona zabytkowych cmentarzy.

- „Patriotyzm jutra”

Cele programu to:

- a) podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej i państwowej;

- b) upowszechnianie wiedzy na temat polskiego doświadczenia historycznego, tradycji narodowej, historii kultury polskiej w formie atrakcyjnej dla odbiorcy;
- c) kształtowanie postaw patriotycznych;
- d) promocja świadomości i aktywnej postawy obywatelskiej;
- e) edukacja patriotyczna skierowana do młodzieży, prowadzona w sposób zrozumiały i atrakcyjny;
- f) prowadzenie badań i dokumentacji w zakresie historii kultury, polskiego doświadczenia historycznego, tradycji i świadomości historycznej Polaków;
- g) pogłębianie świadomości historycznej;
- h) wsparcie dla polityki historycznej państwa;
- i) wykorzystanie środków komunikacji medialnej w celu popularyzacji wiedzy o przeszłości i budzenia szacunku dla tradycji;
- j) wzmocnianie identyfikacji z miejscem pochodzenia i jego dziedzictwem kulturowym, budowanie więzi lokalnych opartych na świadomości wspólnego dziedzictwa kulturowego, jego ochronie i pielęgnowaniu.

Rodzaje kwalifikujących się zadań w ramach tego programu to:

- a) programy badawcze z zakresu historii kultury, tradycji i świadomości historycznej Polaków;
- b) upowszechnianie wyników prowadzonych badań, konferencje i seminaria popularyzujące wiedzę historyczną;
- c) projekty edukacyjne dla uczniów i nauczycieli, warsztaty, wystawy, konkursy, wycieczki;
- d) organizacja programów edukacyjnych akcji społecznych i wydarzeń kulturalnych podnoszących świadomość historyczną i znajomość historii polskiej kultury, promujących postawę obywatelską i odpowiedzialność za państwo.
- e) programy multimedialne, medialne i publikacje upowszechniające wiedzę na temat historii kultury, tradycji i przeszłości kraju;
- f) organizacja akcji społecznych, programów edukacyjnych upowszechniających wiedzę o dziedzictwie kulturowym rodzimych społeczności lokalnych.

Finansowanie działań z Funduszy Generalnego Konserwatora Zabytków

W ramach realizacji celów zawartych w programie opieki nad zabytkami można występować również o środki pochodzące z funduszy GKZ. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami reguluje tryb, zakres i rodzaj dotacji udzielanych z budżetu Skarbu Państwa, za pośrednictwem GKZ bądź WKZ. Osoba fizyczna jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych (Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 162 z dnia 17 września 2003 r., R. 7, art. 73).

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach ZPORR

Jest to program wspierający szeroki wachlarz projektów na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Za priorytet

w Narodowym Planie Rozwoju uznaje się wspieranie kompleksowych projektów rewitalizacji małych i średnich miast. Obejmują one również projekty dotyczące rozwoju lokalnych instytucji otoczenia biznesu, komunikacji społecznej i kultury.

Przewodniczący Rady
(-) *Ryszard Firlet*

